

08 Storbritannia:
Fiasko-festival ble
megasuksess

36 Portrett:
Danser, lege
og filantrop

40 Kenyanske tv-seere:
Ler seg skakke av
bistandsindustrien

**ÅRETS
FAGBLAD
2013**

**FN-sjef frykter massiv sult-
katastrofe i Sør-Sudan**
Side 4

BISTANDSAKTUELT

NR 3 – APRIL 2014 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Syer- skenes skjebne

Minst 1134 ansatte mistet livet da bygningen som huset de fem tekstilfabrikkene i Dhaka raste sammen. Over 300 er fortsatt savnet. Vi har møtt ofrene og de pårørende ett år etter Rana Plaza-tragedien, blant dem den 24-årige syersken Rehana Katun (bildet).

Side 14

B-POSTABONNEMENT

tema:
Sør-Afrika
går til valg-
urnene

**Velgerne er lei
av skandaler**

Side 20

Aktuelt

FNs matvareprogram er i gang med å dele ut kredittkort til syriske familier, som har flyktet fra krigen i hjemlandet til nabolandet Jordan. Les mer på side 12

Syerskenes skjebne – og vårt ansvar

Leder

Sjokk, panikk, desperasjon og dødsangst. Det må ha vært slike ekstreme følelser de om lag 3000 tekstilarbeiderne inne i de fem fabrikkene i Rana Plaza hadde i de få sekundene som gikk fra bygningen begynte å gi etter og til den faktisk raste sammen. Minst 1134 arbeidere, de fleste kvinnelige syersker, døde i ulykken.

I en eksklusiv reportasje i denne utgaven av Bistandsaktuelt møter vi noen av ofrene fra Rana Plaza og pårørende til døde og savnede – ett år etter tragedien i Bangladesh. Alle føler de seg på ulike måter sveket av arbeidsgivere og myndigheter. Noen har fått erstatning, andre ikke. Arbeidere som mistet begge beina har fått utbetalt om lag 100 000 kroner i erstatning. Pårørende til arbeidere som fortsatt er «savnet» har ennå ikke fått en eneste krone.

Uansett kan ingen erstatning fullt ut bøte på de fysiske og psykiske skader som er påført tekstilarbeiderne som ble skadet i ulykken. Aller minst kan økonomiske erstatninger bøte på savnet etter en mor eller datter eller gjenopprette tapte menneskeliv.

I en globalisert verden kan ingen av oss lenger forholde oss passive til de bangladeshiske tekstilarbeidernes smertefulle fortelling. Tekstilarbeiderne sydde for 29 forskjellige vestlige klesmerker, også merker som finnes på det norske markedet. Historien om Rana Plaza-ofrene bærer også med seg et budskap om at vi alle har et globalt ansvar – næringsliv, myndigheter og forbrukere.

Norge importerte nesten 7000 tonn med klær fra Bangladesh i fjor. I første omgang må vi kunne forvente at alle selskaper som kjøper varer fra underleverandører i Bangladesh til det norske tekstilmarkedet tar sitt ansvar. Da bør de kunne tilmelde seg den avtalen som den internasjonale fagbevegelsen har tatt initiativ til i landet.

Avtalen tar sikte på at ofrene skal få rimelige erstatninger, at selskapene ikke motsetter seg fagorganisering, at det gjennomføres uavhengige inspeksjoner av fabrikkbygninger og at det gis garantier for minstelønnsavtaler. Det er den norskstøttede FN-organisasjonen ILO som administrerer avtalen.

Lignende avtaler bør kunne danne modell også for andre land og andre varegrupper. Regjeringen forbereder i disse dager en stortingsmelding om menneskerettigheter. I denne sammenhengen bør Bangladesh-avtalen også tjene som en inspirasjonskilde for hva slags rettighetsarbeid Norge kan støtte internasjonalt.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

– Ikke glem hvor verdens fattige bor

Kirkens Nødhjelp advarer utenriksminister Børge Brende mot å «glemme» de fattige i mellominntektsland når kursen for Høyre/Frp-regjeringens nye bistandspolitikk skal legges.

Av Gunnar Zachrisen

Tidligere denne måneden la Direktoratet for utviklings-samarbeid (Norad) fram statistikken for norsk bistand i 2013. Der framgikk det at til sammen 116 land i verden hadde tatt store og små bistandsoverføringer fra Norge.

– Per i dag er innsatsen spredt for tynt: over for mange land og prosjekter. Et viktig tiltak for å sikre mer effektiv bruk av bistandsmidler, er å konsentrere innsatsen, kommenterte Brende.

Tidligere har utenriksministeren tatt til orde for å konsentrere mer av innsatsen om de fattigste landene, og særlig Afrika, mens bistanden til mellominntektsland primært skal konsentreres om menneskerettigheter og demokrati.

Kirkens Nødhjelp er enig med Høyre-politikeren i hovedprinsip-

pet: at konsentrasjon, om færre land og temaer, kan gi bedre effektivitet. Men organisasjonen advarer mot å ta utgangspunkt i grove statistikk-kategorier som «minst utviklede land», «mellominntektsland» og nasjonalinntekt per innbygger.

Store befolkninger

– Det er grunn til å minne om at over 70 prosent av verdens fattige bor i mellominntektsland, sier leder av KNs utviklingspolitiske avdeling Wenche Fone.

Mange mellominntektsland har store befolkninger. Fone mener at det er viktig at Norge fortsetter å gi bistand som kan komme de fattige i land som India, Indonesia, Nigeria og Brasil til gode. Selv om befolkningene er rike på papiret, vil levekårsstatistikk avsløre store inntekts- og levekårsforskjeller.

Fone øyner likevel håp om en bedre framtid for landenes fattige, utfra den politiske debatten som foregår i landene selv.

– Mange av mellominntektslandene har sterke folkelige organisasjoner, som jobber jevnt og trutt for å fremme de fattiges sak. Dette er organisasjoner som har politisk gjennomslagskraft, og som det er svært viktig å støtte. Om de klarer å flytte budsjetter eller lovverk bare noen millimeter i riktig retning, så vil det kunne få enorm betydning for de fattige, sier Fone.

«Smart bistand»

«Smart bistand» heller enn ingen bistand, mener Fone er resepten for framtidens norske bistand til mellom-

«Popular understandings of global poverty are based on the false premise that poor people all live in poor countries. In fact, three quarters of the world's 1.3 bn or so poor people live in middle income countries.»

Fra rapporten «Aid and Middle-Income Countries: Policy Implications for Norway, International Law and Policy Institute».

■ INNSAMLING

Skal ta de useriøse

Norges innsamlingsråd har opprettet en arbeidsgruppe som skal vurdere problemene med useriøse innsamlingsaktører. Gruppen, som ledes av PricewaterhouseCoopers, skal foreslå tiltak som vil gjøre det lettere å skille useriøse aktører fra de seriøse, og vanskeligere for useriøse aktører å samle inn penger.

■ REGNSKOG

77

prosent reduksjon i avskogingen de siste ti årene gjør Brasils innsats til et av de største enkelttiltakene noe land har gjennomført i kampen mot klimaendringer.

Leder av utviklingspolitisk avdeling i Kirkens Nødhjelp, Wenche Fone, ønsker seg «smart bistand» i mellominntektsland. – Å endre statsbudsjettet i Brasil 3 prosent i retning av de fattige, betyr mye mer for de fattige enn bistanden til landet, sier Fone. Foto: Gunnar Zachrisen

inntektsland. Med en slik tilnærming mener hun det er mulig å få langt mer effekt og verdi ut av bistanden enn den direkte kroneverdien av bistanden.

Tidligere i år besøkte hun KNs partnerorganisasjoner i Brasil, INESC (Instituto de Estudos Economicos e Sociais) og ISA (Instituto Socioambiental). Begge er eksempler på organisasjoner som har maktet å komme i en konstruktiv dialog med myndighetene – og oppnår resultater, mener hun.

– Hvis slike organisasjoner maktet å endre statsbudsjettet i Brasil 3 prosent i retning av de fattige, så betyr det mye mer for de fattiges livssituasjon enn hele den tradisjonelle bistanden til landet, sier Fone.

KN har allerede spilt inn sine syns-

punkter på hvordan en konsentrasjon av bistanden bør skje. Organisasjonen mener bistanden bør kunne fortsette i tilfeller der Norge har «særlige fortrinn» i form av kompetanse eller der vårt bistandsengasjement er tuffet på dype historiske røtter. «Særlige fortrinn» kan for eksempel være olje- eller fiskerikompetanse.

Samtidig mener organisasjonen, ikke overraskende, at bistand via sivil samfunn vil kunne erstatte stat-til-stat-bistand i land der Norge trapper ned sitt bilaterale engasjement.

Fokus-land

I et intervju med Aftenposten nylig tok utenriksministeren til orde for en ny og mer koordinert utviklingspolitisk innsats i såkalte «fokus-land». I disse landene skal norske aktører

kunne bidra på ulike måter gjennom handel, investeringer og bistand.

– KN har lenge vært en pådriver for et større norsk engasjement innen handel og investeringer i utviklingsland, blant annet fordi afrikanske ledere selv sier at de trenger det. Hvis en nysatsing på «fokusland» vil innebære en mer koordinert og samstemt innsats, så er det noe vi ønsker velkommen, sier Fone.

Organisasjonen har nylig tatt initiativ til en rapport der instituttet International Law and Policy Institute (ILPI) har analysert situasjonen i mellominntektsland og mulige politiske valg for Norge og norsk bistand.

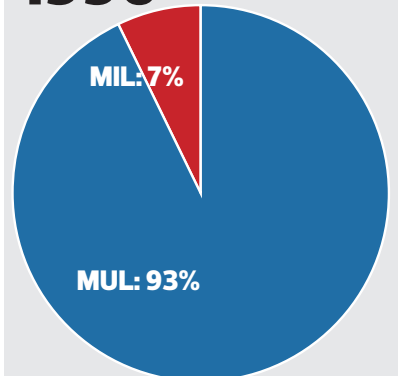
Gi folk egen makt!

Rapporten trekker opp tre mulige hovedtilnærminger for norsk poli-

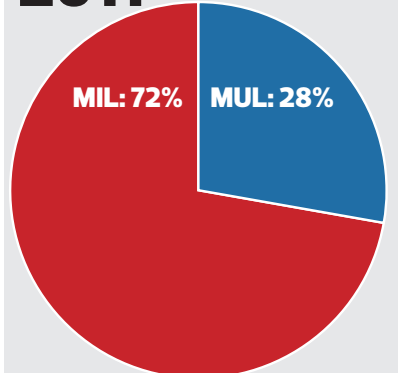
The New Bottom Billion**Verdens fattigste milliard**

■ «The Bottom Billion» er et begrep som tidligere er brukt om verdens fattigste milliard, men da med hovedfokus på fattige og mislykkede land.

1990

2011

Minst utviklede land (MUL) ■
Mellominntektsland (MIL) ■

For to tiår siden levde flertallet av verdens fattige (93 prosent) i de alle fattigste landene (MUL-landene). I dag, drøyt 20 år etter, bor det store flertallet i mellominntektsland. Fattige er her definert som mennesker med en gjennomsnittsinntekt under 1,25 dollar per dag.

tikk: et land-perspektiv med fokus på de fattigste og mest sårbare landene, et befolknings-perspektiv med fokus på fattige mennesker uansett hvor de bor og et innovasjons-perspektiv der instituttet beskriver ideer for en moderne tilnærming til bistand.

Rapporten tar til orde for nytenkning fra bistandsgiveres side utover tradisjonell bilateral bistand, og konkluderer at «bistandsstrategier og –programmer bør utformes med sikte på å gi folk egen makt, og å motvirke ulikheter og sårbarheter slik at en genuin endring kan finne sted». ILPI mener at fokus må være «på fattige folk og ikke fattige land og at fattigdom ikke bare ses på som et spørsmål om «å nå null», men om å bli der, og å unngå en ny fattigdomsutvikling.» ■

4 Aktuelt

«Det haster. Vi trenger 230 millioner for å redde hundretusener av

– Pengene mangler, folk kommer til å dø. På bakken står fly og lastebilkonvoier klare til å levere nødhjelp, men verden reagerer ikke. Det haster, sier Hilde Frafjord Johnson, spesialrepresentant for FNs generalsekretær i Sør-Sudan.

Av Hege Opseth

FN trenger lynraskt 230 millioner dollar for å sikre at nødhjelpsoperasjonen som nå er igang, skal nå ut til alle som trenger det. Selve operasjonen, en omfattende utkjøring av mat til sultende mennesker, må være gjennomført i løpet av 60 dager.

FNs humanitære koordinator for Sør-Sudan, Toby Lanzer, anslår at sultkatastrofen vil kunne ramme rundt sju millioner mennesker.

– Det vil være mer alvorlig enn noe vi har sett på det afrikanske kontinentet siden 80-tallet, sier Lanzer.

På flukt

En million mennesker er drevet på flukt etter at en politisk konflikt mellom ulike fløyer i regjeringspartiet SPLM utviklet seg til omfattende voldsaksjoner en rekke steder i det unge landet. Nå truer sulten både flyktninger, internflyktninger og fastboende.

– Tiden vi har på oss er veldig knapp. Vi kan unngå dette. Det nytter ikke å komme om fire, fem måneder og si at vi ikke visste hva som var i ferd med å skje. Absolutt alle faresignaler er der, kommenterer Frafjord Johnson til Bistandsaktuelt.

Frafjord Johnson understreker at det er FNs humanitære del som har hovedansvaret for den humanitære responsen i Sør-Sudan og ikke FN-fredsoperasjonen UNMISS, som hun leder.

Ti ganger så dyrt

Status er at FN til nå har mottatt 385 millioner dollar fra det internasjonale samfunnet. Verdensorganisasjonen har bedt om 1,3 milliarder dollar for 2014, så gapet er stort.

Transportkapasiteten hjelpeorganisasjonene råder over på bakken er foreløpig langt større enn det som brukes. Frafjord Johnson forteller at lastebilene, som nå står tomme

Hilde Frafjord Johnson advarer mot dramatiske konsekvenser dersom ikke verdenssamfunnet stiller opp for Sør-Sudan.

og ubrukte, bare vil være brukbare i noen få uker til. Da vil regntiden ha kommet for alvor, og det vil være for sent å lagre mat i nærheten av flyktningleirer og andre befolkningssentra i Sør-Sudan.

– Det er enormt dramatiske konsekvenser om ikke verdenssamfunnet stiller opp nå. Dessuten; jo lengre tid det går, jo dyrere blir det. I mellomtida kommer katastrofen med full tyngde. Og så ser vi bildene på tv-en, og da begynner sirkuset. Da er det dyrere enn noen gang å få ut humanitær hjelp. Vi snakker flydropp i avsidesliggende områder – det er ti ganger så dyrt som å være i forkant, sier Frafjord Johnson.

Sviktet av lederne

Hun er dypt fortvilet over den humanitære situasjonen i verdens nyeste land. UNMISS-sjefen understreker at det er sivilbefolkningen som blir straffet av sine egne politiske ledere.

– Folket har slåss for sin mulighet til å leve i fred i et nytt land. De lever og lider med et lederskap som har forårsaket dette. Om ikke det internasjonale samfunnet trår til, blir det

«Om det er tusenvis eller titusenvis av drepte er vanskelig å si.»

Hilde Frafjord Johnson

en dobbel straff, og mange av dem vil ikke ha en sjanse til å overleve. Da er de blitt sviktet på alle kanter, sier Frafjord Johnson.

Sist Sør-Sudan ble hardt rammet av en sultkatastrofe var i 1998. Flere hundre tusen mennesker døde. Den gang var det regimet i Khartoum som bevisst brukte mat som våpen i krigen mot frigjøringsbevegelsen Sudan People's Liberation Army, det nåværende regjeringspartiets militære gren.

– Fortiden innebar at noen med vitende og vilje styrte situasjonen, det var bevisst og man visste en sultkatastrofe ville bli resultatet. Nå opplever jeg mer at det er en uventet konsekvens. Ingen har drevet utviklingen i denne retningen, og det er ingen som har noe å vinne politisk på en massiv sultkatastrofe, sier Frafjord Johnson.

Penger fra Norge?

Den norske FN-representanten etterlyser mer støtte fra den norske regjeringen. Hun mener Norges lange engasjement både når det gjelder bistand og humanitær hjelp i Sør-Sudan bør gjøre krisen landet står overfor til den høyest prioriterte.

– Jeg skulle ønske at krisen i Sør-Sudan hadde fått mer oppmerksomhet hjemme. Norge kan uansett ikke vinne kampen om å være den mest synlige aktøren i alle kriser i verden.

Sørsudanere venter på at mat skal deles ut i en flyktningleir i Etiopia. Dersom ikke FN får mer penger, og får distribuert store mengder nødhjelp de neste 60 dagene, kan matfatene forbli tomme. Da vil konsekvensene bli katastrofale.

Foto: Solan Gemechu

Finansekspert:

– Stortinget bør kontrollere Oljefondet

Norges Bank mangler den nødvendige ekspertisen på etisk forvaltning av den norske oljeformuen. Et uavhengig råd som rapporterer til Stortinget bør stå for kontrollen, mener finansekspert Sony Kapoor. **Av Asle Olav Rønning**

Leder Arild Hermstad i Framtiden i våre hender.

Foto: Arne Storrønningen/
Framtiden i Våre Hender

I EN STORTINGSMELDING foreslår finansminister Siv Jensen å legge ned Etikkrådet, som gir etiske råd om forvaltning av Statens Pensjonsfond Utland (SPU), også kjent som Oljefondet. Forslaget har høstet massiv protest fra norske bistands- og miljøorganisasjoner. Både Venstre og KrF argumenterer for å opprettholde Etikkrådet, og saken vil først bli avgjort i Stortinget seinere i vår.

I dag gir Etikkrådet anbefalinger til Finansdepartementet om hvilke selskaper Norge bør trekke seg ut av, men er frikoblet fra den løpende kontakten med selskapene.

Den kontakten er det Norges Bank Investment Management (NBIM) som har ansvaret for. Signalene fra Etikkrådet og NBIM er ikke alltid samkjørt. Endringene skal ikke gå på bekostning av hensynet til åpenhet og etisk forvaltning, lover regjeringen, mens kritikere frykter for det motsatte.

– Må styrkes

Finansekspert Sony Kapoor i tenketanken Re-Define har et annet forslag: Han vil styrke den etiske kompetansen hos NBIM og samtidig legge Norges Banks forvaltning av oljeformuen under et uavhengig råd som rapporterer til Stortinget.

– Norge er internasjonalt en av de største forkjemperne for ansvarlig forvaltning, sier Kapoor til Bistandsaktuelt.

Han viser til at Norge i bistandsprosjekter og andre internasjonale sammenhenger legger stor vekt på offentlig innsyn og uavhengige kontrollorganer. Når det gjelder vår egen milliardformue er ikke de samme hensynene vektlagt.

– Mangler kompetanse

Oljefondet, med sine over 5000 mil-

liarder kroner i investeringer, er verdens største statlige investeringsfond.

Norges Bank er en sentralbank som tradisjonelt hadde til oppgave å drive pengepolitikk i et lite land, ikke for å forvalte en slik kjempeformue. Norges Bank mangler rett og slett kompetanse ikke minst innen etisk forvaltning, sier Kapoor.

Samtidig trengs det offentlig kontroll med om Norges Bank tar vare på hensynet til ansvarlige investeringer på en god måte. Finansdepartementet kan ikke stå for denne kontrollen. I stedet bør Stortinget nedsette et råd bestående av internasjonale eksperter, mener Kapoor. Modellen kan ligne på Riksrevisjonen, som i dag rapporterer direkte til Stortinget.

Vil ha mer politikk

Arild Hermstad, leder i Framtiden i våre hender, er positiv til å gi Stortinget en større rolle når det gjelder forvaltning av oljeformuen.

– Tendensen er å overlate mer og mer til Norges Bank. Ser man på utviklingen som har vært de siste åra, ser det ut som om man prøver å usynliggjøre politikken og dermed også etikken, sier han til Bistandsaktuelt.

– Politikerne stoler blindt på finansfolkene sine og at de vet alt. Det er veldig få privatpersoner som ville turt å gjøre det samme, sier Hermstad.

Regjeringen har varslet at den ønsker å opprette et nytt råd som skal gi råd om forvaltningen av oljeformuen. Dette rådet skal rapportere til finansministeren, ikke til Stortinget, og det er foreløpig ikke klart hvilke rammer dette rådet får. ■

asle.o.ronning@gmail.com

ill. dollar nå – liv.>>

Jeg håper at den bakgrunnen Norge har i Sør-Sudan vil gjøre at situasjonen her blir en førsteprioritet. Norge bør være «kjerringa mot strømmen» og prioritere kriser som ikke er så «attraktive» for andre givere – ikke minst når behovene er så enorme og konsekvensene så store, sier Frafjord Johnson.

Mørketall

Mens konflikt og flyktningstrøm har gjort at skrekkszenariet med en voldsom sultkatastrofe kan bli virkelighet, arbeider FN for å dokumentere det som har skjedd siden borgerkrigen startet i desember i fjor. I slutten av april er det forventet en rapport som vil gå i dybden på hva slags type overgrep som er begått – fra begge sider.

Men hvor mange som er drept er vanskelig å si. Mange steder har ikke FN vært tilstede. Det er funnet massegraver. Men hvor mange av dem som finnes er umulig å si. I avsidesliggende områder er det heller ikke vanskelig å kvitte seg med lik for å unngå at de skal bli funnet.

– Hvor mange drepte mener FN det er?

– Det er store mørketall. Det er tusener. Det vet vi. Om det er titusener er vanskelig å si, sier Frafjord Johnson.

Lederne i Sør-Sudan forhandler om en fredsløsning i Etiopias hoved-

stad Addis Abeba. Det er inngått en avtale om våpenstillstand, uten at den overholdes av partene. Fremdeles er det kamper i enkelte delstater.

– Vi ser fortsatt overgrep mot sivilbefolkningen fra begge sider, det er veldig alvorlig, sier Frafjord Johnson.

Forverres raskt

FN jobber nå langs flere spor: Å finne en løsning på konflikten, beskytte sivile fra overgrep og unngå at sultkatastrofen blir et faktum. Drøyt 250 000 mennesker har flyktet til nabolandene, blant annet Etiopia. ■

Strøm av feilernærte

– Vi er bekymret på grunn av rapportene som forteller om faretrende høye tall av feilernærte blant barna som ankommer flyktningleirene i nabolandene. Dette gjelder spesielt i Etiopia, sier Valerie Guamierie, WFPs regionale direktør for Øst- og Sentral-Afrika.

– De høye tallene på feilernærte barn er et tegn på at den humanitære situasjonen i utilgjengelige områder i Sør-Sudan raskt forverres, kommenterer hun.

Finansekspert Sony Kapoor mener forvaltningen av Norges oljeformue må underlegges et uavhengig råd som rapporterer til Stortinget.

Foto: Knut G. Bjerva/Aftenposten/Scanpix

6 Aktuelt

■ KOMMUNIKASJON

Pris til Norges Røde Kors

Norges Røde Kors har vunnet kommunikasjonspris for sin måte å formidle arbeidet som drives på. Dette kommer frem i undersøkelsen Kommunikatøren, som gjennomføres for syvende år på rad. Respondentene er blant de som jobber innen kommunikasjon og markedsføring. Undersøkelsen er Nordens største i sitt slag. Nærmere 850 bransjefolk deltok og kåret Norges Røde Kors til best på kommunikasjon.

■ FLYKTNINGER

150

millioner kroner er Norges bidrag til flyktningarbeidet i Libanon i 2014.

«**Ikke legg ned Etikkrådet!**»

Dag Hareide i Regnskogfondet

Brende kutter kraftig i kultur- bistanden

Regjeringen kutter kulturbistanden drastisk. Det er slutt på at musikere fra nord og sør finner tonen på en konsert sponset av Utenriksdepartementet. Fra nå av må kulturen «skape varig endring» for å få penger, mener utenriksminister Børge Brende.

Av Anne Håskoll-Haugen

2014 skal 89 millioner kroner fordeles på kulturprosjekter i utviklingsland, et kutt på 20 millioner fra året før. Samtidig har regjeringen varslet endring i hvem som får støtte. Først i køen nå står prosjekter som bidrar til menneskerettigheter og kulturelle rettigheter, profesjonalisering, institusjonsutvikling og næringsutvikling.

– Vi skal ikke legge så mye vekt på å *lage* den gode kulturen. Vår oppgave er å bistå til rammene for at kulturen kan utfolde seg, sier Cecilie Willoch, avdelingsdirektør i kulturseksjonen i Utenriksdepartementet.

Det er laget nye retningslinjer. Prosjekter som sikrer rettigheter til kunstnere i utviklingsland, utdanningsinstitusjoner, scener og muligheter til å leve av kunsten er vinnerne. Arrangementer, konserter, utveksling og samarbeid mellom aktører i Norge og utviklingsland er taperne. Begrunnelsen er at det neppe skaper varig endring, selv om det er verdifullt for de involverte.

Færre partnere

– *Hva er historien bak at Norge skal gi millioner i støtte til indisk samtidsdans og et kunstakademi i Ramallah?*

– Bistand til kultur kom tidlig på 1990-tallet, og ble sett på som statsbygging og «feiring» av egen identitet. Senere kom tanken om kulturutveksling for å bidra til mellommenneskelig forståelse og likeverd, forteller rådgiver i UD, Anne-Lise Langøy, som har jobbet med kulturbistand i over 15 år.

Nå vil den nye regjeringen at kulturbistand heller skal begrunnes i et menneskerettsperspektiv.

– Mens det før var en mer blandet målsetting, skal vi nå spisse innsatsen på tiltak som sikrer retten til å delta i kulturlivet, ytringsrett og opphavsrett, slik det er nedfelt i Menneskerettighetserklæringen. Vi ser for oss færre samarbeidspartnere, og at pengene i større grad kanaliseres rett til partnere i sør. Kuttene vil ikke skje over natten, men ved at flerårige prosjekter utløper, sier Willoch.

De stemmeløse

Rikskonsertene er en av de norske aktørene som mottar mest, med 15 millioner kroner bare i 2014. Kulturinstitusjonen har blant annet utvekslingsprosjekter av den typen som UD ikke lenger vil prioritere.

– Den nye strategien om å sikre mer langvarig effekt er lett å støtte.

Norsk hardrock møter indisk samtidsdans på Den Norske Opera i forestillingen «Questionings». Slike kunstnermøter topper ikke listen over hva utenriksminister Børge Brende vil gi kulturbistand til.

Foto: Lars Opstad, Rikskonsertene

Utenriksminister Børge Brende

Men det er trist at det alltid er kulturen som kuttes. Er det noe som virkelig gir stemme til de stemmeløse, er det kulturtiltak, sier leder i Rikskonsertene og tidligere kulturminister for Arbeiderpartiet, Turid Birkeland.

Willoch understreker at Utenriksdepartementet heretter vil prioritere kunstnere i utviklingsland.

– Utveksling er bra, men fungerer best i rammen av bredere satsninger. Norske aktører involveres når de bidrar til målene i bistanden. Norske kunstscener er ikke mål for disse midlene, akkurat som om en bistandsorganisasjon ikke er målet for bistandspenger, forklarer Willoch.

– *Dette betyr jo i praksis at kultur nedprioriteres?*

– Nei, det er jeg ikke enig i. Norge har en regjering med et raust kulturbudsjett. Det er ikke alle land som har kulturbistand, sier Willoch.

Grønne sykler

Lasse Skagen, kunstnerisk leder i Film fra Sør, mener den nye prioriteringen begrenser mulighetene til å skape endring:

– Sør-fond støtter filmproduksjoner i utviklingsland som ikke kan realiseres av politiske eller økonomiske årsaker. I en del av landene finnes ingen samlende organisasjoner som

■ HELSE

Norsk nyvinning kan redde tusenvis av liv

Laerdal Global Health har funnet en bedre måte å lære helsearbeidere i utviklingsland å gi prevensjon og stoppe blødninger etter fødsel på. Nå er de nok en gang hedret med «Merket for god design». Utmerkelsen ble delt ut under Designdagen, et årlig arrangement i regi av Norsk Designråd.

arbeider med å bedre rammevilkårene. Da blir det enkeltaktørene som viser vei.

Skagen forteller om filmen "Den grønne sykkelen" som ble laget med støtte fra Sør-Fond. Filmen, som også er vist på norske kinoer, handler om ei jente fra Saudi-Arabia som mest av alt ønsker seg en sykkel, men det er vanskelig i et land der det er forbudt for kvinner å sykle. Filmens internasjonale suksess bidro til at sykkelforbudet ble fjernet.

– UD ønsker at kunst skal bidra til demokratisering, men man kan ikke forutse effekten av kunst. Det hadde ikke hatt noe for seg å støtte en or-

ganisasjon i Saudi-Arabia, det hadde man ikke funnet.

Justert kurs

Med 89 millioner kroner mener Willoch det sier seg selv at det er begrenset hva Norge kan få til i global sammenheng.

– Som alle andre felt er det viktig hele tiden å justere kurs for å sikre at det vi driver med er aktuelt og har virkning. Det er ikke slik at vi med norsk bistand skal lete etter den neste Henrik Ibsen. Men hvis vi driver målrettet, kan vi styrke strukturene som gjør det mulig for kunstnere å uttrykke seg, sier Willoch. ■

«**Det vil være umulig å oppnå varige globale reduksjoner i utslipp fra avskoging uten å sørge for bærekraftig økonomisk utvikling for de som bor i og rundt skogen**»

Klima- og miljøminister Tine Sundtoft

Rekordbistand i 2013: 800 mrd. kr

Verdens rike land ga i fjor mer enn 800 milliarder kroner i bistand. Det er en økning på 6,1 prosent siden året før og det høyeste nivået av bistand som noen gang er rapportert. **Av Asle Olav Rønning**

–DET ER OPPLØFTENDE å se land som øker sine bistandsbudsjetter igjen, på tross av de økonomiske vanskene de opplever, sier generalsekretær Angel Gurría i OECD i en pressemelding fra organisasjonen.

Fjorårets økning i de samlede bistandsbudsjettene kom etter to år med nedgang i kjølvannet av økonomiske problemer i mange giverland.

Samlet sett tilsvarte bistanden fra de 28 medlemslandene i OECDs utviklingskomité DAC 0,3 prosent

av landenes brutto nasjonalinntekt (BNI). 17 av landene hadde en økning i 2013, mens 11 hadde en nedgang.

Bare fem land har nådd FN-målet om at 0,7 prosent av BNI skal gå til bistand, deriblant Norge. Storbritannia nådde i fjor dette målet for første gang. De forente arabiske emiratene var de mest generøse giverne, med 1,25 prosent av BNI til bistand etter å ha gitt ekstraordinær støtte til Egypt i 2013. ■

Evaluering av norsk bistand: Krass kritikk av svak «resultat-kultur»

Det er ofte uklart hva norske bistandsprosjekter egentlig fører til. – Vi trenger en sterkere resultat-kultur i norsk bistand, sier statssekretær Bård Glad Pedersen i Utenriksdepartementet.

Av Even Tømte

VIRKER BISTANDEN? Det vet vi ikke nok om. Vi måler ikke resultatene systematisk nok til å gi et ordentlig svar på spørsmålet. Resultatkulturen er for svak, og man er mer opptatt av å utbetale penger enn å dokumentere resultater. Det er noen av konklusjonene i en evaluering av resultatmålingen i norsk bistand.

– Det er for mye fokus på volumene av bistanden, og for lite på resultatene, sier statssekretær Bård Glad Pedersen til Bistandsaktuelt.

Han lover at evalueringen som ble presentert av Norad ikke skal bli liggende i en skuff, men brukes aktivt til å måle resultatene av bistanden bedre.

– Det blir gjort en enorm mengde ad hoc-beslutninger. Skjelettet av et godt system er på plass, men orga-

nene henger ikke fast.

Dette sa Derek Poate fra det britiske konsultentselskapet Itad da han la fram evalueringen i Norads lokaler i Oslo nylig.

Rapporten er skrevet av Itad i samarbeid med Christian Michelsens Institutt. Den har sett på planlegging og oppfølging av 20 tiltak, 20 sluttgjennomganger av tiltak, og seks uavhengige evalueringer. I tillegg har det blitt gjennomført intervjuer og en spørreundersøkelse. Det norske systemet er også blitt sammenlignet med andre giverland.

Konsulentene har altså ikke sett på om bistandsprosjektene har gitt gode resultater, men om systemene for evaluering som brukes gir god informasjon om dette. ■

Det farlige f-ordet

I USA, Sør-Afrika, India og Storbritannia strømmer bistandsarbeidere til Fail-festivaler for å høre om prosjekter som gikk galt. Det er påbudt å le, men viktigst å lære. **Av Anne Håskoll-Haugen, i London**

London, 20. mars 2014: – Kom igjen folkens, en kjempeapplaus til alle som har stått frem med sine største blemmer! Vi må omfavne våre feil! Tenk bare på Silicon Valley: Ti prosent er vellykkede forretningsideer, resten er fiasko! Bistanden for-

søker å oppnå noe der alle andre har feilet, klart det går galt innimellom! Vi må elske våre feil, lære, bli bedre!

Salen jubler med litt hjelp fra idémaker Wayan Vota, som gjør alt han kan for å løse opp i «British stiffness». Amerikaneren beskriver seg selv som en teknologiekspert,

Wayan Vota

som vil bidra til å skape utvikling i fattige land gjennom riktig bruk av informasjonsteknologi. Vota, som har over 17 års bistandserfaring, er én av hjernene bak Fail-festivalen.

– Jeg vil starte en ærlighetskultur. Det må bli slutt på bare å vise fine bilder av vellykkede prosjekter. Hvis det blir mindre tabu å feile, kan vi skape bedre prosjekter. Det gir dessuten større troverdighet overfor giverne, sier Vota.

Ut med proppen

Det hele startet for tre år siden. Da arrangerte han den første festivalen i Washington D.C, og var nervøs for om noen kom til å sette seg på talerlisten.

– Og livredd for at sjefen skulle gi meg fyken. Hun fant det ut, og ringte meg fly forbanna – men bare fordi jeg ikke hadde invitert henne!

Han var også bekymret for at ingen skulle våge å innrømme fiasko offentlig, men frykten viste seg ubegrunnet.

– Jeg ble nedringt av folk, det var som å trekke ut en propp. Det kom over 400

deltagere til den første samlingen.

– Men innrømmer de småfeil, eller de virkelig store brølerne?

– Vi kaller det «fake fail» hvis noen forsøker seg på å si «at vi egentlig lyktes, bare nådde ikke så mange vi hadde håpet». Poenget er uansett å sette i gang en prosess, lære folk at det ikke er så farlig å feile.

En viktig del av festivalen er The Chatham House Rule: Alle som deltar står fritt til å snakke om hva som ble sagt på møtet, men det er ikke tillatt å avsløre hvem som sa hva. På den måten håper Vota på at diskusjonene skal bli modigere.

Ingen vits å gråte

Men kan man le av feil som berører, kanskje skader mennesker? Skattebetalere og givere forventer vel at pengene brukes fornuftig?

– Det er et viktig spørsmål. Likevel, poenget er at det har gått galt, da er det lite konstruktivt å gråte.

Hvis Fail-festivalen hadde vært et dønn seriøst arrangement hvor man måtte stå med bøynd nakke, tror jeg ikke

Luftige ideer, manglende kunnskap og teknologi som ikke er tilpasset lokale forhold, kan føre til bistandsfiasko.

Illustrasjonsfoto: Philippe Lissac/Godong

vi ville fått mange til å stille. Dette er en form for å få folk til å bli komfortable med å innrømme feil, ikke et opplegg hvor folk skal piskes offentlig, forklarer Vota.

To timer, syv presentasjoner, og mange applauser senere, er vinneren av kveldens største feil kåret. Nå er det tid for mingling, vin og tapas. Folk står i kø for å takke Vota for arrangementet, og positive adjektiver veltes over mannen som har fått oss til å tro at å feile faktisk er helt fantastisk.

Show i City?

Men ikke alle er like begeistret. Bistandsarbeideren Ashleigh Brown er en av dem som har satt Chablis'en i halsen.

– Dette føles helt feil. Et rom fullt av vestlige i dress, som nipper vin og ler av mislykkede prosjekter. Bare det at vi er her, i The City (Londons finansstrøk red. anm), sier alt; dette er så langt fra grasrota man kan komme, sier hun.

Selv har hun jobbet to år i Nepal med utdanningsprosjekter.

Brown synes det er bra at mange innrømmer arroganse og at de ikke forsto konteksten de skulle jobbe i. Samtidig mener hun Fail-konseptet er arrogant i seg selv.

På den andre siden av vinglasset står en kvinne ansatt i en av de store britiske organisasjonene. Hun synes opplegget er spennende, men at de fleste feilene som ble presentert er individuelle og tekniske feil, som ikke settes i sammenheng med de store politiske hindrene for utvikling. Hun synes likevel de er modige, og ville aldri turt selv, i frykt for å miste jobben. Kvinnen, som ikke vil ha navnet sitt på trykk, er enig i at de fleste i bistandsbransjen i England er redde for å innrømme feil.

Vil ha endring

– Det er lett å kritisere andre. Men målet er å endre hele bistandsbransjens holdning til hvordan man håndterer feil, og ett sted må man begynne, sier Vota.

– Kommer du til å lykkes?

– Haha! Hvis ikke, lover jeg å innrømme det ihvertfall! ■

Tør vi å feire feil i Norge?

Av Anne Håskoll-Haugen

FOTO: ERIK MYRUM NAESS

Jørn Wichne Pedersen, leder i Studentenes og akademiskernes hjelpeorganisasjon (SAIH):

– Ideen er i utgangspunktet god. Å lære av feil på tvers av organisasjoner er nyttig, og kan skape forståelse for at bistand er noe av det vanskeligste man kan begi seg ut på. Men bransjen er allerede selvransakende, bistandsfiaskoene får alltid stor oppmerksomhet. Vi kan lære vel så mye av hva som er gjort riktig. Jeg foreslår heller en festival for bistands-suksesser.

Kjell Roland, administrerende direktør i Norfund:

– Jeg tror festivalen tar utgangspunkt i gal diagnose; bistandsbransjen er mer åpen enn næringslivet når det gjelder å innrømme feil, noen ganger grenser det til selvskading. Vi har en stor evalueringsindustri som avdekker hva som går galt. Men læringen har vi problemer med: Vi driver prosjekter med målsettinger som er nesten umulig å nå. I bistand regnes ikke en liten lønnsom bedrift som en suksess med mindre den samtidig bidrar til likestilling, har en klimarobust strategi, og ansetter de fattigste av de fattige.

Dan Banik, førsteamanuensis på Senter for utvikling- og miljø:

– Jeg synes det er en glimrende idé å diskutere hva som ikke fungerte. Men det er viktig at alle bidrar med synspunkter som de ikke nødvendigvis deler ellers. Folk vil nok være veldig forsiktig med å diskutere virkelige kontroversielle prosjekter og korrupsjon, og det er en viss redsel for at media får vite om store feil som er begått. Man burde samtidig fokusere på hva som fungerte.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Tove Wang, generalsekretær i Redd Barna:

– Bistandsbransjen er opptatt av resultater, og det forventes at vi bruker pengene effektivt. Dette kan bidra til en sunn diskusjon og belyse de komplekse forholdene vi arbeider under. Faren er at man kommer trekkende med gamle eksempler av mer underholdende karakter. Redd Barna har allerede Phoenix-prosjektet; prosjekter som har gått galt, men er snudd til suksess, en årlig «konkurranse» mellom Redd Barnas medlemsland.

10 Aktuelt

■ HELSE

Reker mot infeksjon

Mer enn 200 millioner mennesker i verden er smittet av bilharzia, en sykdom som kan forårsake dødelige infeksjoner. Reker kan bli et nytt våpen i kampen mot sykdommen, melder scidev.net. Bilharzia skyldes en parasitt som lever på snegler og smitten spres når barn og voksne svømmer eller vasser i ferskvann. Forskere melder om gode resultater fra Senegal, der sneglespisende ferskvannsreker ble satt ut for å redusere antall snegler og dermed redusere smittefaren.

■ NIGERIA

510

milliarder amerikanske dollar er det nye anslaget for Nigerias brutto nasjonalprodukt (BNP) i 2013. Nye beregningsmetoder tilsier at landet nå har Afrikas største BNP, melder the Guardian.

Er cash rett i lomma bra bistand?

Å vite hva de fattige trenger, og sørge for at de får akkurat dette, kan være både kostbart og vanskelig. Hvorfor ikke bare gi dem penger? Flere store bistandsorganisasjoner har de siste årene begynt å gjøre nettopp det. **Av Even Tømte**

I stedet for å tilby de fattige mat, varer eller tjenester, får de kontanter. Teknologiske nyvinninger har gjort det enkelt, billig og trygt å sende penger ved hjelp av kredittkort eller mobilbank. Pengene overføres direkte til de som trenger dem, og mottakerne kan bruke dem til hva de vil.

Den lille, amerikanske organisasjonen Givedirectly bygger hele virksomheten sin på direkte pengeoverføringer.

– Givedirectly begynte som et prosjekt av utviklingsstudenter ved de amerikanske universitetene Harvard og MIT, som så etter den beste måten å gi bort sine egne penger. De oppdaget at direkte pengeoverføringer allerede nådde én milliard mennesker i utviklingsland, at det fantes mye forskning om virkningene, og at de var meget positive, forteller Sharon Harvey i Givedirectly.

Organisasjonen ble dannet for fire år siden. Siden den gang har 6000 familier i Kenya og Uganda mottatt pengestøtte. Hver familie får tusen dollar (seks tusen norske kroner) over en ett- eller toårsperiode.

Ifølge Givedirectly er det relativt få konflikter om hvem som skal få penger. Fem prosent av de som får penger

forteller om uenighet i lokalsamfunnene knyttet til dette. Én prosent melder om vold eller kriminalitet.

– Vanligvis velger vi familier som ikke har solide vegger, gulv eller tak i husene sine. Dette henger nært sammen med ekstrem fattigdom, og er samtidig enkelt og synlig. Det gjør det lett å forklare til et lokalsamfunn hvorfor noen vil få pengeoverføringer og andre ikke vil få det. Lokalsamfunnene har selv anbefalt oss denne måten å gjøre utvalget på, sier Harvey.

Uten betingelser

– Det er tre grunner til at vi ikke knytter noen betingelser til pengene.

«Utbredelsen av kontantordninger har økt betydelig i de siste tiårene, og det er gjort mye forskning og evaluering. Det er solid dokumentert at de ofte virker etter hensikten.»

Villa Kulild, Norad-direktør.

Villa Kulild, Norad-direktør.

Organisasjonen Givedirectly overfører penger direkte til mottakerne gjennom den kenyanske mobilbank-tjenesten Mpesa. De som ikke har egen telefon får utdelt et sim-kort, som kan settes inn i en lånt telefon i den lokale pengeoverføringssjappa.

Foto: Givedirectly

For det første er det et uttrykk for respekt, som er en av våre grunnleggende verdier. For det andre lar det mottakerne kjøpe det de har mest bruk for. For det tredje vil det være kostbart å overvåke pengebruken, sier Harvey. Men kan virkelig de fattige vite hva som er best for dem, bedre enn en behovsanalyse foretatt av en vestlig bistandsekspert?

Ja, mener organisasjonen. – Evalueringer fra Kenya viser at pengene blir brukt på alle slags utgifter: mat, medisin, utdanning, varige goder, oppussing, og sosiale begivenheter. De har også funnet store økninger i inntekt og i eiendeler, særlig buskap, møbler, og metalltak. Derimot fant evalueringen ingen økning i utgifter til

tobakk, alkohol eller pengespill. Det sammenfaller med annen forskning, som enten ikke har funnet noen økning i slike «fristelsesgoder», eller en økning tilsvarende økningen i andre utgifter, sier Harvey.

Verdig og fleksibelt

Blant tungvektene i bistandsbransjen blir ikke kontantoverføringer mye brukt i langsiktig bistand. Flere organisasjoner, som Oxfam og Røde Kors, bruker det derimot i nødhjelpssituasjoner, der man må dekke akutte behov for store grupper mennesker.

– I humanitære situasjoner har nødhjelpsorganisasjoner brukt kontantoverføringer med gode resultater, sier Norad-direktør Villa Kulild.

■ NÆRINGS LIV

Legemidler for Afrika

Legemiddelgiganten GSK annonserer at selskapet vil satse sterkere på forskning og utvikling i Afrika sør for Sahara. Det skal investeres for inntil 1,3 milliarder kroner over en periode på fem år. GSK skal blant annet investere i laboratorier og støtte 25 nye akademiske stillinger ved afrikanske universiteter, går det fram av en pressemelding. Selskapet produserer i dag legemidler i Kenya, Nigeria og Sør-Afrika og planlegger inntil fem nye fabrikker i Afrika.

■ ENERGI

Tang og tare kan bli drivstoff

Tang og tare kan bli kortreist biodrivstoff for tropiske øyer, melder scidev.net. Teknologien er fortsatt på forsøksstadiet, men kan omdanne marine vekster til metangass. Forsøk pågår på Fiji.

Både Norad og britiske Dfid har funnet gode resultater ved bruk av kontantoverføringer i humanitært arbeid.

– Utbredelsen av slike ordninger har økt betydelig i de siste tiårene, og det er gjort mye forskning og evaluering. Det er solid dokumentert at de ofte virker etter hensikten. Det er påvist klare effekter på omfang og alvorlighetsgrad av fattigdom, og på sult og matsikkerhet. Det er også påvist positive effekter på bruk av helse og undervisningstjenester. Enkelte studier tyder på at effektene kan være varige, ved at folk unnslipper fattigdomsfeller, sier hun.

– Større spillerom

Norsk Folkehjelp er en av de norske bistandsorganisasjonene som jobber

med direkte kontantoverføringer. Organisasjonen overfører blant annet penger til flyktninger i Libanon, som ikke ennå har fått hjelp fra FN. Pengene blir satt inn på kredittkort hver måned, som flyktningene så kan bruke på nødvendighetsartikler.

– Utdeling av kontanter kan overlate mer spillerom til mottakerne til å prioritere. Mottakerne kjenner også ofte de billigste butikkene og markedene. I tillegg kan kontantoverføringer bidra til å stimulere lokale markeder, sier Folkehjelpens generalsekretær Liv Tørres. Hun nevner det brasilianske programmet Bolsa Familia og det meksikanske Oportunidades som eksempler på at kontantoverføringer har gitt gode resultater.

Liv Tørres,
generalsekretær i
Norsk Folkehjelp.

Foto: Werner
Anderson

– Programmene har bidratt til å løfte millioner ut av fattigdom. Vi har tilsvarende erfaringer fra velferdsstaten her hjemme, som barnetrygd eller pensjoner, men der har alle krav på ordningene og ikke bare noen få. Her ligger det store forskjeller fra Givedirectly-programmet. For at kontantsystemer skal fungere godt, krever de dessuten administrasjon for å sikre at det er de riktige gruppene som nås og at de faktisk har tilgang på varer.

Kritisk til «handouts»

Generalsekretæren er derfor kritisk til privat utdeling av penger kan skape varige forandringer for verdens fattige.

– Viktigere enn å dele ut penger, som lett kan ramme feil, er det å sikre en politikk for utjamning og arbeidsplasser, som kan sørge for varig endring og utvikling i et land. For å få til det må vi bistå organisasjoner med å legge press på myndighetene.

Ifølge Tørres er Norsk Folkehjelp først og fremst opptatt av bistand som bidrar til å endre systemer og gi varige endringer i form av omfordeling av makt og ressurser.

– Det vil ikke slike avgrensede kontantprogrammer oppnå. Disse risikerer i stedet å virke skjevt og derfor heller framstå som veldedighet til noen få, sier hun. ■

Mer om cash-bistand på neste side.

12 Aktuelt

Yahya Najor, hans kone Hind (i midten) og svigerinnen Haifa Gadi handler inn dagligvarer på et supermarked i Jordans hovedstad Amman. Foto: Heikki Saukkomaa

Shopper nødhjelp på

FNs matvareprogram deler ut bankkort til syriske flyktninger i Jordan. Med kortet kan de selv bestemme hvor de vil handle og hva de vil spise. – Framtidens nødhjelp, mener matvareprogrammet. **Av Anne Sophie Bonfeld, i Jordan**

Den syriske flyktingen Yahya Najor skubber langsomt handlevognen rundt i supermarkedet i Jordans hovedstad Amman. Hans kone, Hind, fyller opp vognen med egg, yoghurt, ost, kylling, persille og olje. Ekteparet som har flyktet fra en forstad til Damaskus tar seg god tid i det velassorterte supermarkedet. Alle varer i hyllene studeres omhyggelig, før de beslutter hva de vil kjøpe.

Yahya Najor har akkurat fått et bankkort utlevert av FN-organisasjonen Verdens matvareprogram (WFP), og det er en helt ny opplevelse for ham.

– Vi mistet vår verdighet da vi kom hit til Jordan som flyktninger. Men nå har vi fått denne teknologien, som får meg til å føle meg bedre. Jeg hadde ikke et bankkort da vi bodde i Syria, så det er som om jeg er blitt mer moderne og mer avansert, sier han.

Fra kuponger til kort

Kortet er laget i tett samarbeid med Mastercard og en jordansk bank, og innebærer at den gammeldagse utdelingen av matkuponger og nødhjelpsrasjoner blir faset ut.

WFP setter inn cirka 215 kroner per familiemedlem på kortet hver måned. Flyktingene kan så selv be-

stemme når de vil handle, og hvor mye de vil legge i innkjøpskurven hos butikkene som samarbeider med organisasjonen. Det kunne de ikke med de gammeldagse matkupongene, som kun ga flyktningsfamiliene mulighet for å handle et par ganger i måneden. Mange flyktninger har ikke adgang til kjøleskap, så det skapte problemer å skulle kjøpe inn stort og å holde ferske varer kalde. Samtidig brukte flyktingene de få kontantene de hadde på transport for å hente matkuponger hos WFP hver måned.

I løpet av våren regner WFP med

å ha delt ut bankkort til alle syriske flyktninger i Jordan.

Moderne nødhjelp

– Det er en ny forretningsmodell – og den mest avanserte måten vi kan gi nødhjelp på, sier Jonathan Campbell, krisekoordinator for WFP i Jordan.

– Et bankkort stiller store krav til at infrastrukturen i et land virker. Men i forhold til Syria-krisen har bankkortet vist seg som en innovasjon som fungerer godt, forteller Haya Abassi, som står for WFPs samarbeid med Mastercard i regionen.

– Vi har allerede introdusert kortet for flyktninger i Libanon og Tyrkia. Mastercard har levert den tekniske assistansen, og det er mange lokale banker og supermarkeder som har vært interessert i å arbeide sammen med oss. Her i Jordan var det Ahli Bank, som kom med det beste tilbudet, og foreløpig har vi laget avtaler med 63 supermarkeder, sier hun.

« Det er den billigste og mest avanserte måten vi kan gi nødhjelp på. »

Jonathan Campbell,
krisekoordinator for WFP i Jordan.

super'n

Kort skaper jobb

WFP anslår at det er skapt minst 250 jobber i jordanske supermarkeder, etter at man er gått fra gammeltdags nødhjelp utdelt i sekker, til at flyktningene nå selv handler i lokale butikker.

Flere andre organisasjoner vurderer i øyeblikket om de også vil bruke bankkortet. Det er plass til fem forskjellige konti på kortet, slik at andre hjelpeorganisasjoner også vil kunne overføre penger via kortet til flyktningene.

Men foreløpig kan bankkortet kun brukes til matvarer, som det er WFPs mandat å stå for – og verken til sjampo, bleier eller medisiner. Til gjengjeld dekker beløpet innkjøp av alminnelig mat – nok til å gi hver flyktning et nødvendig tilskudd på 2100 kalorier om dagen.

FN sparer utgifter

I tillegg til å skape jobber, sparer

bankkortet også WFP for utgifter til transport, oppbevaring og utdeling av mat.

– Bankkortet er billigere i drift, og det gir flyktningene en følelse av at de får mer enn de pleier, sier Carlos Alfonso Gallegos, nødhjelpskordinator for EUs humanitære hjelpeorganisasjon ECHO, som er en av WFPs store økonomiske støttespillere i Syria og nabolandene.

Yahya Najor og hans kone virker også å være svært tilfredse med ordningen. Han kjører kortet sitt gjennom en kortterminal, som er installert i supermarkedet av Ahli Bank, og så går ekteparet ut på gaten med sine velfylte handleposer. Det hele har foregått meget diskret og de andre handlende behøver aldri å oppdage at ekteparet er flyktninger – noe som er viktig for Yahya Najor.

– Nå er vi som alle andre, sier han. ■

10 største mottakere av norsk bistand (i millioner).

Rekordhøy bistand i fjor

Den norske bistanden var i 2013 på 32,8 milliarder kroner og ble fordelt på 116 land. – For mange land og prosjekter, sier utenriksminister Børge Brende.

Av Hege Opseth

NORGE HAR ALDRI gitt mer i bistand enn vi gjorde i fjor. Nye tall fra Norad viser at vi ga 32,8 milliarder kroner til i alt 116 land i 2013.

– Per i dag er innsatsen spredt for tynt: over for mange land og prosjekter. Et viktig tiltak for å sikre mer effektiv bruk av bistandsmidler, er å konsentrere innsatsen, sier Børge Brende.

Utenriksministeren sier følgende om norsk bistand fremover:

– Vi skal øke innsatsen for global utdanning, handelsfremmende tiltak og tiltak for å fremme investeringer i næringslivet.

Mest til Brasil

Et viktig satsingsområde ved norsk bistand har de senere årene vært bevaring av regnskog. Norge lovet i 2008 Brasil inntil 1 milliard dollar innen utgangen av 2015 dersom landet kunne vise til fortsatt reduksjon i avskogingen. Brasil var det landet som mottok klart mest norsk bistand i 2013 med om lag 4 milliarder kroner. 3,9 milliarder av dette gikk til Amazonas-fondet under Klima- og skogsatsingen. 2,9 milliarder kroner var en ekstraordinær utbetaling for redusert avskoging i Amazonas som er bevilget over tidligere års statsbudsjetter.

Bistanden til de minst utviklede landene økte til 6,2 milliarder kroner i 2013. Dette er om lag 800 millioner kroner mer enn i 2012. Av de minst utviklede landene mottok Afghanistan mest med 744 millioner kroner i 2013. De elleve neste landene på

listen over minst utviklede land som mottok mest offisiell norsk bistand ligger i Afrika sør for Sahara. Av disse mottok Malawi mest med 631 millioner kroner. Likevel var andelen av total bistand som gikk til de minst utviklede landene i 2013 mindre enn i 2012. Denne nedgangen skyldes i stor grad de store utbetalingene til Brasil, et land som er definert som et øvre mellominntektsland.

Den brasilianske utviklingsbanken (BNDES) var største avtalepartner i 2013, som følge av Brasil-overføringen. Den mottok 3,9 milliarder kroner eller 12 prosent av den totale bistanden. Deretter følger FN-organisasjonene UNDP (FNs utviklingsprogram) og UNICEF (FNs barnefond), med henholdsvis 2 og 1,4 milliarder kroner. Totalt mottok de ulike FN-organisasjonene om lag 8 milliarder kroner i norsk offisiell bistand i 2013. Dette utgjør 24 prosent av den totale bistanden.

Mer til miljø og energi

Miljø og energi er den sektoren som økte mest som følge av overføringene til Brasil. Til sammen 7 milliarder kroner gikk til sektoren i 2013, mot 4,8 milliarder i 2013, dette til tross for at Norfunds investeringer i vannkraft var betydelig lavere i 2013 sammenlignet med året før.

Det har også vært en stor økning i humanitær bistand, og innen helse og sosiale tjenester. Førstnevnte skyldes først og fremst nødhjelp til Syria, DR Kongo, Sudan, Sør-Sudan og Filipinene. ■

14 Fotodokument

Romila Begum (46) har nesten ingenting å leve av etter at hun mistet eldstedatteren Lovely i ulykken. Hver dag kommer hun til Rana Plaza for å høre nytt om mulighetene for erstatning. Datteren er fortsatt savnet etter ulykken ifjor. Landets myndigheter har bestemt at ingen som er savnet får erstatning.

Ingen erstatning

For snart ett år siden kollapset fabrikkbygningen Rana Plaza utenfor Dhaka. Minst 1134 arbeidere mistet livet. Mange hundre ble lemlestet. Tilbake sitter ofre og etterlatte. De har ikke fått erstatninger som monner. Fortsatt er 332 mennesker savnet etter katastrofen, mange av dem kan ligge i ruinene.

Av Fabeha Monir (tekst) og GMB Akash (foto), i Bangladesh

Tretten år gamle Nayim kutter armeringsjern i ruinene etter Rana Plaza, den ni etasjer høye fabrikkbygningen i utkanten av Dhaka som raste sammen 24. april i fjor. Det er kvelende hett, men Nayims familie trenger pengene han får for skrapjernet.

– Familien min er avhengig av

meg. Jeg har sluttet på skolen. Bruker tida til å samle jern og selge det til resirkulering, forteller han.

Det er ikke armeringsjern Nayim holder i venstre hånd. Det er en hodeskalle. Han vil ikke bli fotografert med den, men forteller at de finner knokler hver dag.

Over 3000 arbeidere, de fleste

kvinner, var på jobb i tekstilfabrikkerne i Rana Plaza den skjebnesvangre dagen da bygningen kollapset. Én av dem var Nayims egen søster.

– Min søster arbeidet i tredje etasje. Hvem vet hvor knoklene hennes ligger?

Lyden av jern som kuttet blandes med ropene fra en demonstrasjon utenfor inngangen til Rana Plaza-tomten. Ofrenes etterlatte samles her hver dag med bilder av dem de mistet.

– Vi krever erstatning. Hvor er alle pengene blitt av? Vi krever svar, roper de.

Savner moren

Mange av de overlevende fra Rana Plaza har ikke lenger noe liv utenfor sykehuset. Yanur (15) er en av dem. Hun kan ikke bevege det høyre beinet og sitter i rullestol. I fanget har hun

Maxim Gorkis roman «Moren».

– Jeg savner mor svært mye, sier hun med lav stemme.

– Jeg har fem søsken. Fattigdom tvang moren min til å søke jobb i en av tekstilfabrikkene i Rana Plaza. For to år siden skaffet hun jobb til meg der også. Vi arbeidet sammen og hun pleide å si at vi skulle spare penger slik at vi om noen år kunne vende til-

« Vi krever erstatning. Hvor er alle pengene blitt av? Vi krever svar! »

Demonstranter utenfor den sammenraste Rana Plaza-bygningen.

Nayims søster døde i Rana Plaza-ulykken. Nå skaffer han familien ekstra inntekter ved å skjære løs rester av armeringsjern fra ruinene.

Ofrenes familier demonstrerer foran Rana Plaza med krav om erstatninger.

15 år gamle Yanur mistet moren sin, men selv overlevde hun tragedien sterkt skadet. De siste 11 månedene har hun fått behandling for skadene.

for de savnede

bake til landsbyen vår.

Yanurs mor Anowara kom til Dhaka med familien sin for 18 år siden, fordi de hadde mistet jord som følge av elveerosjon i hjemlandsbyen. Kroppen hennes ble funnet i ruinene av Rana Plaza etter 17 dager. Yanurs far venter fortsatt på erstatning. Han kommer hver dag for å besøke sin datter på rehabiliteringssenteret.

– Han fikk 1 lakh (om lag 7800 kroner) for mor, men ingenting for meg. De sa jeg ikke fikk noe fordi jeg ikke mistet beina. Kan de ikke skjønne hvor bittert det er, spør Yanus, og stryker seg over det kortklippede håret.

– Jeg hadde langt hår før. Men da bygningen raste, havnet håret under en pillar, det ene beinet under en annen, forteller hun. Hun fikk store

muskelskader og sitter fortsatt i rullestol, men prøver hardt å trene seg på beina igjen.

– Jeg vil ikke leve som handikappet. Jeg vil ha en utdannelse. Kan de ikke i det minste gi meg sjansen, sier hun.

332 fortsatt savnet

Vi møter også mødre som sørger over sine døde døtre. Flere hundre samles fortsatt daglig utenfor Rana Plaza, med bilder av sine barn. Romila (46) forteller at hun den dagen ulykken skjedde kjemmet datteren Lovelys lange hår og bønnfalt henne om ikke å gå til fabrikk.

– Jeg sa jeg var redd, og ba henne bli hjemme. Men hun overlot sine tre sønner til meg og gikk likevel. Hun kom aldri tilbake, sier Romila.

– Hvordan skal jeg nå kunne forsørge både min familie og hennes tre sønner uten kompensasjon, sier hun, med desperasjon i stemmen.

Regjeringen i Bangladesh vil bare betale erstatning til etterlatte etter de omkomne i ulykken, eller til overlevende som har mistet en eller flere lemmer. Rundt 1500 mennesker med andre skader får ingenting. Det får heller ikke etterlatte etter arbeidere som fortsatt har status som savnet. Det er 332 arbeidere som ikke er funnet eller identifisert. Deres slektninger har havnet i et juridisk tomrom, uten noen rett til erstatning.

Men erstatningen til de som mistet bein eller armer rekker heller ikke langt. Rehana Khatun var syerske i New Star Ltd., én av de fem fabrikke-

ne i Rana Plaza. Hun ble funnet etter 20 timer under ruinene, men måtte amputere begge bein.

– Hele familien min var mot at jeg skulle begynne å jobbe på tekstilfabrikk. Men etter at min far døde reiste jeg likevel fra landsbyen. Jeg ville gi mine to yngre brødre et bedre liv. Da jeg begynte å sende penger hjem, ble jeg en slags rollemodell i landsbyen, forteller hun.

Men hun vil ikke tilbake, sier hun, med et dystert uttrykk i ansiktet.

– Konservative landsbyboere har allerede sagt til min mor at jeg har ødelagt livet mitt fordi jeg ville være en uavhengig kvinne.

Hun skjønner ikke hvordan hun skal klare seg med erstatningen fra regjeringen.

16 Fotodokument

Fagorganisasjonen National Garment Workers Federation (NGWF) organiserer en menneskelenke av pårørende og ofre etter Rana Plaza-ulykken foran den nasjonale presseklubben 24. mars.

– Hvor mye gir rentene av 1,5 millioner taka (cirka 117 000 kroner) i måneden? For to tapte bein! Hvem skal ta seg av meg? Hvem skal dekke de ekstra kostnadene? spør hun.

Mange ulykker

I dag arbeider 4,4 millioner mennesker i tekstilbransjen i Bangladesh, fordelt på over 50 000 fabrikker. 3,6 millioner av arbeiderne er kvinner. Arbeidet i tekstilfabrikkene har gitt svært mange kvinner mulighet for økonomisk uavhengighet.

Men det har hatt sin pris. Rundt 1300 mennesker har mistet livet i forskjellige ulykker de siste årene. For det har vært en rekke ulykker før den fatale kollapsen i Rana Plaza. En av de største var brannen i lokalene til Tazreen Fashion i november 2012, der over 110 mennesker brant inne.

Ifølge offisielle kilder har 777 familier, som teller 1016 enkeltpersoner, mottatt støtte på fra 100 000 til 500

000 taka (fra 7800 til 39000 kroner) fra statsministerens hjelpe- og velferdsfond, totalt 180 millioner taka (cirka 14 millioner kroner). Ut fra det totale antallet ofre er det fortsatt veldig mange familier som ikke har mottatt denne støtten.

Vil samle inn 240 mill. kr

I fjor gikk en rekke bangladeshiske og europeiske organisasjoner sammen om et initiativ som skulle sikre erstatning til ofrene både for Rana Plaza-kollapsen og Tazreen-brannen. FNs arbeidsorganisasjon ILO ledet diskusjonene, der både bangladeshiske myndigheter, arbeidsgiverorganisasjoner og fagforeninger, europeiske merkevare- og klesselskaper, samt pressgruppen IndustriALL og Clean Clothes Campaign var med. Ingen amerikanske selskaper deltok.

Målet er å samle inn 40 millioner dollar (rundt 240 millioner kroner) til erstatningsfondet, Rana Plaza Donors

Trust Fund. Fem store selskaper, Mango, El Corte Inglés, Inditex (som blant annet eier Zara), Lobaw og Mascot har betalt inn til fondet så langt. Alle disse fikk produsert merkevarer i fabrikkene i Rana Plaza. Det irske selskapet Primark har varslet at de snart vil begynne å betale ut erstatning til ofre hos sin leverandør. Selskapet har også varslet et bidrag til fellesfondet, ifølge ILO.

Men flertallet av de 29 vestlige selskapene som fikk sine varer produsert i Rana Plaza, har ennå ikke bidratt til fondet. Blant dem er kjente navn som Walmart, Benetton og Children's Place, ifølge den internasjonale kampanjen Clean Clothes. De har nå startet underskriftaksjonen "Betal nå!" for å øke presset på selskapene.

Rana Plaza ble en kraftig vekker både for industrien, bangladeshiske myndigheter, nasjonal og internasjonal opinion og internasjonale selskaper. Nye avtaler er inngått for å bedre arbeidsforholdene for tekstil-

arbeiderne og styrke sikkerheten i industrien. Over 100 innkjøpere og merkevareselskaper, de fleste fra Europa, er blitt presset til å undertegne avtalen om brannvern og fabrikk sikkerhet i Bangladesh. De har startet såkalt uavhengige inspeksjoner av 1600 fabrikker som produserer for vestlige selskaper.

Krav om sikkerhet

Et annet initiativ er Alliansen for arbeidervern i Bangladesh. Den tar sikte på å gi arbeiderne grunnleggende sikkerhetsopplæring, inkludert om retten til å nekte å gå inn i en usikker bygning. 23 merkevareselskaper, de fleste fra USA, har sluttet seg til denne avtalen.

I tillegg har regjeringen i Dhaka, i samarbeid med ILO, lansert en plan for å bistå tekstilindustrien med brann- og bygningsteknisk ekspertise. Planen har en prislapp på 150 millioner kroner, og er støttet av britiske og

Ved lunsjtider strømmer flere hundre arbeidere ut fra RIO Fashion Wears i Mirpur-distriktet. Alle småbutikker i området avhenger av tekstilarbeidernes inntekter.

Vakter har erstattet låser. Hver eneste fabrikk holder nå dørene åpne. Tidligere var det vanlig å låse arbeiderne inne.

nederlandske myndigheter.

Disse initiativene har gitt resultater. Mange fabrikker er blitt stengt. Andre har innført en rekke sikkerhetstiltak, særlig brannsikring. Alle fabrikker har tilgjengelig brannslukningsutstyr, og det er blitt slutt på å låse rømningsdørene.

Tania (15) startet i ny jobb for tre måneder siden.

– De første to månedene var jeg gjennom en rekke brannøvelser. Jeg er ikke lenger redd for sikkerheten. Lønna

« De første to månedene var jeg gjennom en rekke brannøvelser. Jeg er ikke lenger redd for sikkerheten. Lønna mi har også gått opp. »

Tania (15), nyansatt syerske.

mi har også gått opp. Jeg håper å kunne leve et langt bedre liv i framtida.

Gode kunder

Ved lunsjtider strømmer flere hundre kvinnelige arbeidere ut fra RIO Fashion Wears i Mirpur-distriktet, der det ligger mange tekstilfabrikker. De har vakre klær og gullringer i ørene. Gateselgere roper ut sine tilbud og mange jenter kjøper grønnsaker og andre varer. Alle småbutikker i området avhenger av tekstilarbeidernes inntekter.

– Vi må alle ta vare på sikkerheten i fabrikkene, både regjeringen, kjøpere, eiere og arbeidere, erklærer Tantias nabo Asma.

– For vi er alle avhengige av hverandre for å kunne leve godt. ■

Fabeha Monir og GMB Akash er reportere fra Bangladesh. Sistnevnte er blant Asias mest prisvinnende fotografer.

Rana Plaza-tragedien

■ Fabrikkomplekset Rana Plaza i utkanten av Dhaka kollapset 24. april 2013. Minst 1134 arbeidere mistet livet.

■ Bygningen var reist som en seks etasjers boligblokk. Eieren fikk lov å bygge på tre etasjer til, og bygningen ble fylt med tunge maskiner.

■ Over 3000 tekstilarbeidere var på jobb i de fem forskjellige fabrikkene i bygningen da den raste sammen. De sydde for 29 forskjellige vestlige selskaper.

■ Bare en håndfull av de utenlandske selskapene har betalt inn penger til erstatningsfondet som er opprettet i samarbeid med ILO og regjeringen i Bangladesh.

■ Bangladesh er verdens nest største tekstileksportør, etter Kina. Tekstilindustrien har vokst kraftig de siste tiårene, og står for nær 80 prosent av landets eksport. Over 4 millioner mennesker, de fleste kvinner, arbeider i de vel 50 000 tekstilfabrikkene.

■ Landets viktigste konkurransefortrinn er billig arbeidskraft.

Verdens største flykt

De fem største flyktningkrisene teller over halvparten av verdens flyktninger i dag. Millioner er drevet på flukt siden starten av 2014. For mange er flukten starten på årevis i leir, uten utsikter til å kunne dra hjem. **Av Hege Opseth**

Den siste totaloversikten over verdens flyktninger er på 45,2 millioner mennesker. Det er nesten ett år siden. Siden den gang er millioner blitt drevet på flukt. Flyktninghjelpen frykter at 2014 vil bli et dystert rekordår for flyktningstatistikken. Det globale konfliktbildet tilsier at tallet bare vil fortsette å øke.

– For Norge betyr det at vi, som andre europeiske land, må å ta imot flere flyktninger, samtidig som hovedinnsatsen må rettes mot å hjelpe enda flere flyktninger i nærområdene. Norge må ikke minst gi mer bistand til Syrias naboland som huser et raskt økende antall syriske flyktninger. Politiske ledere må gjøre alt som står i deres makt for å sikre fredelige løsninger på dagens brutale konflikter, slik at ikke tallet fortsetter å øke, sier generalsekretær i Flyktninghjelpen, Jan Egeland.

Dette er verdens fem største flyktningkriser:

Syria

Over 9 mill.

Internt fordrevne:

6,5 mill.

Flyktninger:

2,7 mill.

Colombia

5,3–5,9 mill.

Internt fordrevne:

4,9–5,5 mill.

Flyktninger:

410 000

ningkriser

Syriske barn forsøker å holde varmen over bålet. De har overlevd en farefull flukt og har endt opp i en midlertidig leir i Bulgaria.

Foto: Valentina Petrova/Ap

DR Kongo

3,4 mill.

Internt fordrevne:

2,9 mill.

Flyktninger:

490 000

PALESTINA 1946

Palestinere
Over 5 mill.

Internt fordrevne:

145 000

Flyktninger:

4,9 mill.

Afghanistan

3,2 mill.

Internt fordrevne:

650 000

Flyktninger:

2,6 mill.

20 **Tema:** Sør-Afrika går til valgurnene

Sinte velgere er lei av skandaler

Folkelig misnøye, korrupsjonsavsløringer og voldelige protester preger opptakten til parlamentsvalget i Sør-Afrika – 20 år etter frihetsvalget i 1994. Entusiasmen fra 1994 er borte og troen på demokratiet er svekket.

Av Jan Speed, i Sør-Afrika

Sør-Afrika er tvetydighetens land. Det er landet med seksfils motorveier, dynamiske og moderne bedrifter, storsatsing på husbygging og vann til fattige, en solid grunnlov, og kritiske, gravende aviser. Samtidig har gapet mellom rike og fattige økt, fortsatt bor hundretusener under elendige forhold, og korrupsjon er økende, med president Jacob Zuma som selve symbolet på uærligheten.

Midt i valgkampen kom landets anti-korrupsjonsbyrå med en kritisk rapport som viste at regjeringen had-

de brukt over 130 millioner kroner av statens penger på en oppgradering av president Zumas privatbolig på hjemstedet Nkandla. Angivelig skulle pengene brukes for å bedre presidentens sikkerhet, men prosjektet inkluderte bygging av et svømmebasseng, helseklinikk for Zuma-familien og en kveginnhegning. Vanlige anbudsregler ble ikke fulgt, fastslo anti-korrupsjonsbyrået.

Den negative publisiteten rundt rapporten om privatboligen kommer på toppen av tidligere skandalesaker. Blant annet er det avslørt korrupsjon

Moeletsi Mbeki, forretningsmann, forfatter og forsker.

i forbindelse med statlige våpenkjøp, skandaler der Zumas navn stadig dukker opp.

– Som religion

I kraft av sin politiske dominans dreier all diskusjon om frihet, demokrati og framgang i Sør-Afrika seg om partiet Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC). I årene 1990 til 1994 gikk partiet fra å være en frigjøringsbevegelse i eksil til å bli det totalt dominerende regjeringspartiet – under ledelse av den ubestridte lederen, landsfaderen Nelson Man-

dela. Etter at Mandela gikk av, og ble erstattet av Thabo Mbeki, som ble etterfulgt av Jacob Zuma, har det bare blitt mer internt bråk og fraksjonsstrid i partiet.

– ANC er som religion, eller familie! Du kan ikke bare vende dem

« Det største problemet er den voksende arbeidsledigheten blant ungdom. »

Oupa Lehulere, veteran-aktivist

tema:
Sør-Afrika
går til valg-
urnene

Tjue år er gått siden apartheid ble opphevet og Sør-Afrikas svarte fikk oppleve demokratiske valg for første gang. Nå er det duket for landets femte frie valg. Bistandsaktueltts nettredaktør Jan Speed og fotograf Wayne Conradie rapporterer. Begge er oppvokst i landet.

ryggen, sier Elinor Sisulu, som er gift med ANCs parlamentspresident og dermed en del av landets ledende politiske elite. Som zimbabwer og mangeårig aktivist er hun skuffet over partiet, samtidig som hun også ser de positive tingene 20 år med ANC og demokrati har brakt med seg.

– Etableringen av grunnloven og grunnlovsdomstolen er kanskje ANC's største bragder. Samtidig avskaffet de dødsstraff, og har holdt fast ved avgjørelsen selv om et flertall i befolkningen nok vil ha dødsstraff gjeninnført, sier Sisulu.

«La oss få høre!»

«Vi har en god historie å fortelle!», lyder årets valgkampslagord for ANC. Politiske karikaturtegnere svarer ironisk, på vegne av frustrerte velgere: «Javel? La oss få høre!»

Misnøyen med en altfor langsom framgang i kampen mot fattigdomsbekjempelse er stor, men selv kritikerne innrømmer at landet har kommet langt siden 1994 på en rekke områder.

■ Den økonomiske veksten har økt de siste årene, men er fortsatt for lav til å skape mange nye jobber.

Molefe Pilane
i **Workers**
World Media
Productions.

Foto: Jan Speed

■ De fattiges andel av befolkningen er redusert fra 41 prosent til 31 prosent.

■ Statens pengebruk på helse og utdanning har økt kraftig. Det samme gjelder områder som vann, husbygging og sosialstøtte, ifølge forskningsinstituttet South African Institute of Race Relations (SAIRR).

«Demokratiet er truet av korrupsjon.»

Molefe Pilane

Ny middelklasse

Forretningsmann, forsker og forfatter, Moeletsi Mbeki, påpeker at ANC har vært nødt til å skape en velferdsstat for å kunne vinne valg og få støtte fra landets fattige flertall.

– Etter valget i 1994 ble det en deling mellom den politiske eliten og den økonomiske eliten i Sør-Afrika. De som hadde den økonomiske makten har ikke lenger politisk makt, sier Mbeki. Det er fortsatt hvite som dominerer næringslivet, selv om det er en voksende svart middelklasse og en del superrike svarte forretningsmenn. →

22 Tema: Sør-Afrika går til valgurnene

→ En studie gjort av Universitetet i Cape Town viser at den svarte middelklassen i Sør-Afrika har økt fra 1,7 millioner i 2004 til 4,2 millioner i 2012. Det er betyr at det er flere svarte i middelklassen enn hvite. Definisjonen av middelklassen er voksne med høyere utdanning, de eier en bil, har jobb eller eier næringsvirksomhet og har en inntekt mellom 14 000 og 50 000 rand (tilsvarende 8000-28 000 kroner) i måneden.

Middelklassen satser stort på utdanning av sine barn, og studien mener de er vekstdriverne i landet. En undersøkelse gjort av Standard Bank viser at de svarte middelklassens kjøp av biler økte med 19 prosent mellom 2011 og 2012, sammenlignet med en 7 prosent vekst for hvite.

Store gap

– Regjeringen påpeker at de har gjort så og så mye med hus, vann og strøm. Problemet er at ambisjonene og forventningene blant vanlige folk er enda større. Det er et stort gap mellom de to, sier mangeårig aktivist, Oupa Lehulere, koordinator for Khanya College, et viktig utdanningscenter på venstresiden i sørafrikansk politikk.

Han mener at begeistringen for ANCs politiske prosjekt er borte, og hovedårsaken er den voksende arbeidsledigheten blant ungdom.

– Situasjonen hadde kanskje vært annerledes om det ikke var så mye åpenlys rikdom å se i samfunnet. Om det hadde vært mer likhet hadde vi kanskje følt at vi var sammen om de vanskelige tidene og kunne løse utfordringene sammen. I stedet er deler av samfunnet i ferd med å eksplodere, sier Lehulere.

ANC i trøbbel

I alle år har ANC vært i en allianse med fagorganisasjonen Cosatu og Det sørafrikanske kommunistpartiet. Samarbeidet er nå anstrengt. Alliansepartnerne sørget for at Zuma ble valgt til president ved å fremstille han som en folkelig sosialist, men han har ikke innfridd deres forventninger.

Samtidig begynner det å ulme blant de svakeste gruppene i samfunnet. I gruverdistriktene vest for hovedstaden Pretoria har det vært streik i over ti uker. Arbeiderne har forlatt ANC-vennlige forbund for å slutte seg til nye og mer radikale fagforeninger. I strøk der folk bor i blikkskur uten vann og strøm er frustrasjonen med både ANC og det sørafrikanske valgdemokratiet stor.

Streikende drept

– Demokrati er for visse personer. Det er ikke for flertallet, sier Nceba Notiki, en streikende arbeider ved den kjente og symboltunge Marikana-gruven. For han og mange andre i Sør-Afrika ble det et vendepunkt da politiet i august 2012 åpnet ild og drepte 34 streikende og militante arbeidere. ANC ble møtt med massiv kritikk både fordi de forsøkte å dekke over det som skjedde.

– ANC lovte oss likhet i 1994,

«Demokratiet er truet av korrupsjon og uansvarlighet i den politiske eliten.»

Molefe Pilane, Workers World Media Productions.

men de fleste arbeidere har ikke sett store forandringer. De sender inn politiet mot oss, og tar parti med bedriftslederne, sier en annen arbeider, Magubane.

Aktivisten i lokalsamfunnet, Primrose Sonti, har organisert protesttog både mot myndighetene og gruveselskapene.

– Demokrati er for «de andre», det er ikke for oss. Vi opplever ikke demokrati, sier hun bastant.

Fortsatt et under

Aktivistveteranen Jay Naidoo er uenig i påstanden, men skjønner frustrasjonen på grasrota.

– Sør-Afrika er fortsatt et politisk under når man ser overgangen fra apartheid til demokrati. Vi unngikk en fullskala rasekrig og brent jord. Men vi er nå nødt til å sørge for at demokratiet blir meningsfullt også for unge mennesker som vil inn på arbeidsmarkedet, sier Naidoo til Bistandsaktuelt

På 1980-tallet var Naidoo med å utforme strategien som forandret landet fra et hvitt mindretallsstyre til et demokrati. Han gikk fra å være generalsekretær i den svarte nasjonale fagorganisasjonen Congress of South African Trade Unions (Cosatu) til å bli statsråd i landets første to regjeringer. Men etter hvert ble han mer og mer misfornøyd med ANC-styrets korrupsjon og markedsfokus.

– Organiseringen av det sivile samfunn er blitt svekket. Da vi overtok regjeringmakten, demobiliserte vi de folkelige organisasjonene som hadde vært drivkraften i kampen mot apartheid. Folk ble tilskuere. Vi trodde at staten skulle levere både rettigheter og basistjenester. I dag må vi innse at det er mange flere aktører som kan levere. Vi trenger å finne nye måter å levere tjenester slik at hjelpeorganisasjoner, næringslivet, fagforeninger og andre kan dra i samme retning, sier Naidoo.

Ny bevegelse

Det bygger seg gradvis opp en politisk bevegelse til venstre for ANC. Det skyldes både en del av ANCs veivalg, der de har valgt en mer bedriftsvennlig økonomisk politikk, men også president Jacob Zumas måte å styre landet på.

– Demokratiet er truet av korrupsjon og manglende ansvarlighet i den politiske eliten. Men farligst av alt er de økonomiske ulikhetene i samfunnet, sier Molefe Pilane i Workers World Media Productions, en organisasjon støttet av Norsk Folkehjelp.

I desember avgjorde metallarbeiderforbundet NUMSA, et sterkt forbund med 320 000 medlemmer, at de ikke ville støtte ANC i valgkampen. Samtidig utreder de dannelsen av et nytt parti for å fremme arbeiderrettigheter. Det nye partiet vil trolig få navnet United Front eller Movement for Socialism. Et eventuelt nytt parti vil først bli dannet etter valget.

Mister støtte

Fagbevegelsen Cosatu, som er en del av ANC-alliansen, blir av mange vanlige medlemmer anklaget for å være mest opptatt av posisjoner i ANC og for ha glemt vanlige arbeidstagere. Det mektige og ANC-vennlige gruvearbeiderforbundet NUM mister på sin side medlemmer til konkurrenten Association of Mineworkers and Construction Union.

Det betyr samtidig at ANC har mistet mange fagforeningsfolk som vanligvis driver valgkamp for partiet. →

20 år med frihet

I løpet av de 20 årene som har gått siden Sør-Afrika fikk en demokratisk valgt regjering er landet blitt rikere, men gapet mellom de aller fattigste og de rike er blitt større.

1948

Det hvite nasjonalistpartiet overtar makten. Raseskillestyret, apartheid, blir systematisert.

1961

Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC) og en rekke andre organisasjoner blir forbudt. Ledere blir fengslet.

1976

Svarte skoleelever protesterer mot innføringen av afrikaans, som snakkes av det hvite regimet, som undervisningsspråk.

1984

Nye protestbølger i svarte bydeler over hele landet.

11 000 000

sørafrikanere lever med ujevn og usikker tilgang til mat.

95 000

sykepleierstillinger i offentlig sektor står tomme.

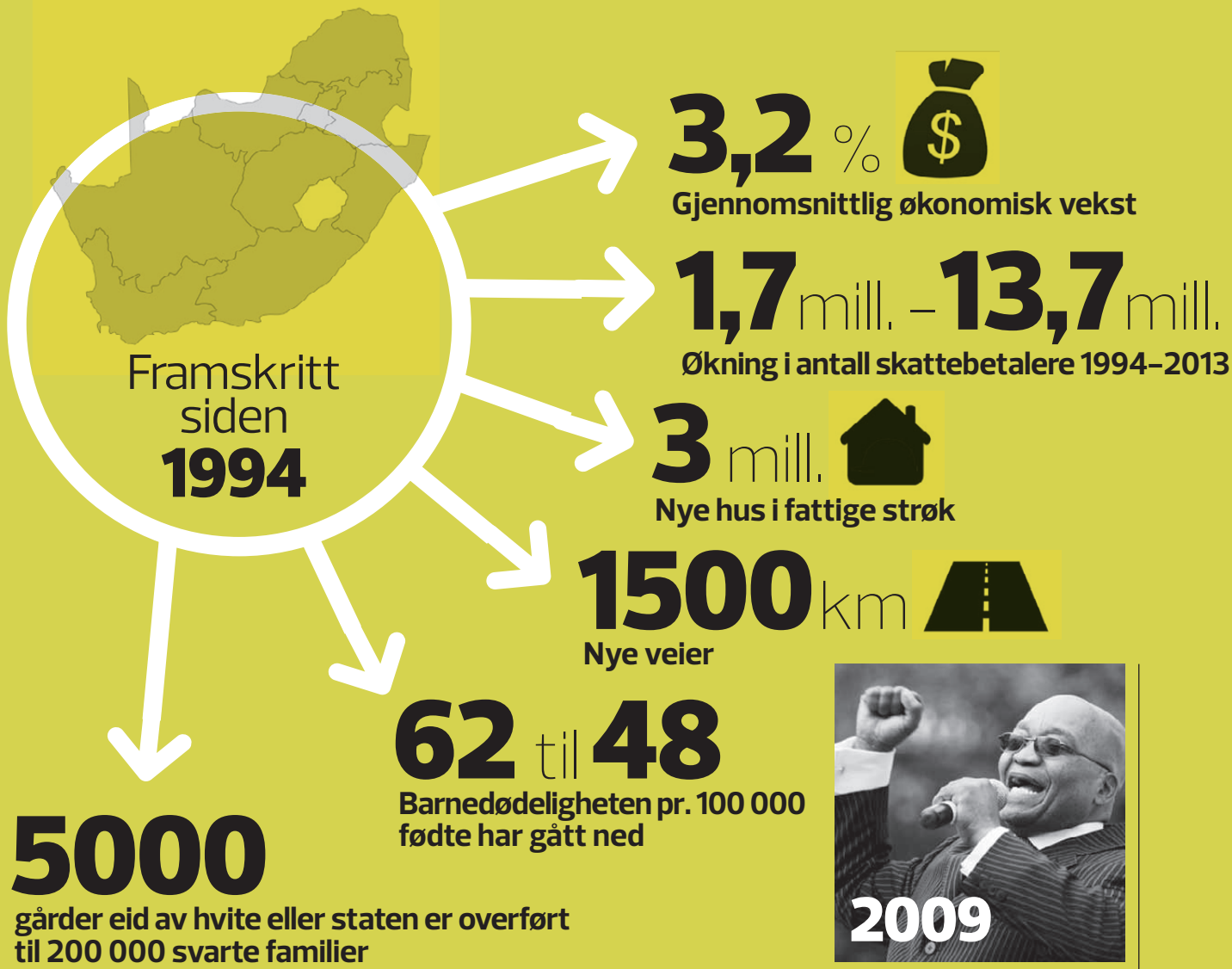

5,4 %

er den økonomiske veksten ekspertene mener Sør-Afrika trenger for å skape nok arbeidsplasser og modernisere samfunnet.

140. plass

av 144 land i FNs vurdering av «kvaliteten på utdanningssystemet». Det er verre enn alle andre afrikanske land, med unntak av Libya og Burundi.

De viktigste partiene

Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC)
Den demokratiske alliansen (DA)
Økonomiske frihetskjemper (EFF)
Agang
COPE (består av utbrytere fra ANC)

Viktige politikere

Jacob Zuma, landets president, leder av regjeringspartiet Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC).
Cyril Ramaposa, forretningsmann og ANCs visepresident.
Gwede Mantashe, ANCs generalsekretær.
Julius Malema, populistisk ungdomsopprører, leder for det nydannede Economic Freedom Fighters.
Helen Zille, leder av det største opposisjonspartiet, Den demokratiske alliansen (DA).
Mamphela Ramphele, leder for nyetablert parti Agang SA.

1990
 Forbudet mot ANC og andre eksilorganisasjoner blir opphevet. Nelson Mandela og andre ledere blir løslatt. Den hvite presidenten Frederik De Klerk innleder forhandlinger med svarte ledere.

1994
 Sør-Afrikas første frie demokratiske valg avholdes. ANC vinner et klart flertall og Nelson Mandela blir landets første svarte president.

1996
 Sør-Afrika vedtar en av de mest liberale grunnlovene i verden for å sikre friheten for kommende generasjoner.

1999
 Thabo Mbeki overtar som president.

2008
 Mbeki blir presset av sine egne i ANC til å gå av som president.

2009
 Jacob Zuma overtar som president tross tidligere siktelsler for både voldtekt (han ble frifunnet) og korrupsjon (saken ikke helt avsluttet).

7. mai 2014
 Nyvalg til parlamentet og provinsstyrene. Parlamentet velger presidenten.

Sør-Afrika tidslinje

Problemer i 2014

Svarte husholdninger tjener fortsatt bare **16 prosent** av en hvit husholdning (likevel en forbedring på 5 prosentpoeng fra 2001 til 2011).

24 Tema: Sør-Afrika går til valgurnene

Mange arbeidsløse unge slutter nå opp om partiet Economic Freedom Fighters ledet av Julius Malema.
Foto: NTB Scanpix

→ – Fagbevegelsen er svekket av splittelser og konflikt. Mye dreier seg om forholdet til ANC, sier Pilane. Bare 25 prosent av alle arbeidere i Sør-Afrika er nå fagorganisert. Tallet var 45 prosent for 20 år siden, ifølge forskningsinstituttet SAIRR.

Arbeiderne i platinagruvene og deres familier har allerede gitt opp ANC. De håper på et nytt parti på venstresiden. Gruveselskapene varsler på sin side oppsigelser og mekanisering av gruvene.

– Jeg frykter at spenningene vil øke igjen her i Marikana. Når folk ikke har mat, så er det nok noen som kanskje vil avbryte streiken. Det vil skape splittelse og konflikt. Vi må hin-

dre nye blodbad, sier Primrose Sonti, grasrotaktivisten.

Valget 7. mai

Tross manglende entusiasme og et økende antall folkelige protester vil ANC få fornyet tillit av et stort flertall av velgerne.

– Dette valget vil ikke se de store endringene i partiopplutningen, men det kan bli noen overraskelser. Mye er på gang, sier aktivist-veteranen Oupa Lehulere.

I 2009 fikk ANC 65,9 prosent av stemmene, svært tett på to tredjedels flertall. Men regjeringspartiets popularitet er dalende. Spenningen nå knytter seg til hvor mye ANC vil

Les mer på nett

Se flere bilder på Instagram #safrika20

Se video på nett

Se video av kvinneprotest ved Marikana og intervju med Jay Naidoo på bistandsaktuelt.no/multimedia

gå tilbake og hvor høy valgdeltagelsen vil bli.

Hovedutfordreren er Den demokratiske alliansen (DA). De fikk 16,7 prosent av stemmene i 2009. Men selv om de har flere svarte og fargede velgere enn tidligere, betraktes de fortsatt som partiet til «hvite liberale». De vil trolig få rundt 20 prosent av stemmene denne gang og beholde kontroll over Vestkapp-provinsen, men partiet vil neppe klare 30-prosenten som de håper på.

Røde alpeluer

Størst framgang har Economic Freedom Fighters – De økonomiske frihetskjempene – et parti som ønsker mer

statlig styring og eierskap av gruvene. Med sine røde alpeluer som varemerke har de i løpet av noen måneder sikret seg en opplutning på meningsmålinger på rundt sju prosent.

Dette protestpartiet har lagt seg langt til venstre for regjeringspartiet. Partiet ble etablert av Julius Malema, en tidligere ANC-ungdomsleder. Han er populisten som kjører svart BMW, snakker om sosialisme og er sikket

«Jeg frykter at spenningene igjen vil øke.»
Primrose Sonti

Primrose Sonti, kvinneaktivist.
Foto: Jan Speed

Det er stadig protester i lokalsamfunn rundt om i Sør-Afrika. Her støtter kvinner i Marikana de streikende arbeiderne i platinagruvene i distriktet. Arbeiderne tjener i snitt 3500 kroner i måneden. De krever mer enn det dobbelte. Foto: Jan Speed

Massakren ved denne høyden ved Lonmin-gruven i Marikana 16. august 2012 blir av mange betraktet som et vendepunkt i sørafrikansk politikk. Foto: Jan Speed

for anbudskorrupsjon. Men den retts-saken begynner først i september.

Problemet Zuma

President Zuma har oppfordret tilhengerne sine om å sørge for at partiet får mer enn to tredjedels flertall, slik at han skal kunne forandre «visse ting» i grunnloven. Han har imidlertid ikke spesifisert hva. Oppfordringen kom under en markering av ANCs 102-årsdag i januar.

Observatører tror at et resultat i underkant av 60 prosent vil kunne føre til problemer for Zumas videre karriere. For mange observatører er det mest spennende ved valget hvilken fløy i ANC som klarer å hevde seg

best etter valget – den gamle gruppen av ANCs politikere, sikkerhets- og etterretningsfolk som dominerte ANC i årene etter 1994, eller en yngre mer

Parlaments-valget 7. mai

Valg på parlament og provinsforsamlinger.

25,3 millioner sørafrikanere har registrert seg som velgere.

6,5 millioner av disse er under **30 år**.

Presidenten velges av nasjonalforsamlingen.

reformvillig gruppe.

En meningsmåling gjort i midten av januar (Ipsos) viste at ANC's oppslutning var nede på 54 prosent, ifølge gallupinstituttet Ipsos. Men i midten av mars var den igjen oppe på to tredjedeler.

– Skuffende!

Årets ANC-valgmanifest gjentar de samme løftene som tidligere: 6 millioner flere jobber, bedre infrastruktur, vann, strøm og latriner, samt fornyet kamp mot korrupsjon. Det er akkurat på disse områdene kritikken av ANC treffer best.

Selv lojale ANC-tilhengere er desillusjonerte.

– Jeg er opprørt over det som foregår. Det er smertefullt og skuffende. Men ANC er ikke enhetlig. Det er fortsatt mye solid politikk og gode folk i partiet. Jeg ser ingen løsning med de andre partiene. De har ikke kapasitet til å skape de forandringene som må til i samfunnet. For engasjerte mennesker er det nå viktig å kjempe for å beskytte de gode institusjonene, domstolene og grunnloven, sier Elinor Sisulu.

Den tidligere statsråden Jay Naidoo innrømmer at «det er mye lettere å kjempe om makten, enn å utøve den.»

– Vi oppnådde mye, men ikke nok. Nå må det tenkes nytt, sier Naidoo. ■

Sør-Afrikas statsadvokat og antikorrupsjonsbyrå har framlagt en svært kritisk rapport om utbedringene som er gjort på president Zumas privatbolig på hjemstedet Nkandla. Foto: NTB/Scanpix

26 Tema: Sør-Afrika går til valgurnene

De nye og gamle v

Av Wayne Conradie, i Sør-Afrika

Foreldrene deres opplevde en ungdom der ikke-hvite ble trakassert og diskriminert – av et hvitt mindretallsstyre. Men i april 1994 fikk alle sørafrikanere, uansett hudfarge, allmenn stemmerett. Raseskillesystemet var avskaffet.

Generasjonen som ble født det året kan i mai i år for første gang bruke sin stemmerett. Vi har spurt born frees – de som er født i frihet – og deres foreldre hva de tenker om dagens Sør-Afrika. Og om de vil stemme ved valget 7. mai.

Av 31 millioner potensielle velgere er det drøyt 25 millioner som har registrert seg. 6,5 millioner av disse er under 30 år. Godt over én million "born frees" har registrert seg som nye velgere, men det er fortsatt mange unge som lar være å stemme.

I motsetning til sine foreldre har denne generasjonen aldri selv opplevd raseskillepolitikk, bare konsekvensene av den. Fattigdom, dårlige skoler og mangel på jobber preger hverdagen til flere millioner unge sørafrikanere. Samtidig er de mindre opptatt av landets frigjøringshistorie og foreldregenerasjonens helter. ■

Noluvu Rala (20) og Zwedayo Sigiba (68)

Bestemor Zwedayo Sigiba og barnebarnet Noluvu Rala bor i det uformelle boligområdet Nkonini i Khayelitsha i Vestkapp. Novulus mor døde da hun var fire år

gammel. Siden den gang er hun blitt oppdratt av bestemoren.

– Jeg stemte for første gang i 1994, året da Noluvu ble født. Jeg kommer til å stemme

på ANC som brakte oss frihet, sier bestemor Zwedayo.

– Jeg har ennå ikke bestemt hvem jeg skal stemme på, men jeg skal stemme, sier Noluvu.

Shahiem Rogers (20) og Shamiela Rogers (48)

Familien Rogers er fra Hanover Park i Vestkapp-provinsen. Shamiela har fire barn. Tvillingene Shahiem (sønn) og Shamiela (datter) ble født i 1994.

– I 1994 fikk vi stemme for første gang i det nye demokratiske Sør-Afrika. Det var en løfterik tid. Vi ble lovet mange gode ting og hadde store håp om at alt ville bli bedre for våre barn. Arbeidsløsheten var høy, fattigdom–

men stor, folk trengte hus, barn hadde ikke noe å gjøre. Vi ville at ting skulle bli bedre og derfor stemte jeg, forteller Shamiela. Det er mye narkotikaomsetning og gjengaktivitet i området.

– Vi har måttet arbeide noe for å holde ungene unna gatene og lære dem å hjelpe andre, sier hun. Hun vil fortsette å være engasjert i lokalsamfunnet.

Sønnen Shahiem

mener seg privilegert som ble født inn i et fritt land i 1994.

– For å skape et bedre Sør-Afrika må vi være sterke og positive. Jeg forsøker å bidra i lokalsamfunnet. Gjennom idrett forsøker vi å holde ungene unna gata.

– Dette blir første gang jeg stemmer. Jeg tror at min stemme kan bidra til et bedre Sør-Afrika med muligheter for unge mennesker, sier Shahiem.

Ester-jo Louw (20) og Pietie Louw (49)

Pietie er tobarns far av afrikaner herkomst, og har vært gift i 23 år. Han er født og oppvokst i Sør-Afrika. Familien bor i Bothasig i Vestkapp-provinsen.

– Jeg stemte i 1994 i håp om at alle vil få de samme jobbmuligheter. Men dessverre fikk jeg en vekker. Det ble ikke slik, sier Pietie

Louw. I dag mener han det er noe bedre og at det er større jobbmuligheter for alle.

– I framtiden vil jeg at det skal bli flere jobber for landets unge, og mindre kriminalitet, sier han

– Jeg kommer til å stemme i 2014 for å gi uttrykk for min vilje, og forhåpentligvis blir det

til det bedre her i landet framover, sier Pietie Louw.

Ester-jo Louw understreker at hun er en afrikaner født i 1994.

– Folk blir ikke behandlet likt i mange deler av landet. Rasisme spiller fortsatt en stor rolle. Jeg håper å se flere muligheter for unge mennesker.

Velgerne

Aviwe Ntantiso (20) og Mandla Ntantiso (51)

Far og datter Ntantiso bor i Illitha Park, en middelklasseforstad av byen Khayelitsha utenfor Cape Town. Mandla deltok i frigjøringskampen og arbeider nå for samferdselsdepartementet.

– Da vi stemte for første gang forventet vi gratis utdanning for våre barn, og bedre arbeidsforhold. Jeg har fortsatt et stort håp for framtiden. Men regjeringen må styrke utdanning og gi det gratis til alle, sier faren.

– Jeg kommer til å stemme, fordi om du ikke gjør det så har du ingen ting du skal ha sagt. Jeg vil at Aviwes framtid skal bli bedre, sier Mandla Ntantiso.

Aviwe Ntantiso går fortsatt på skole.

– Jeg har tenkt å gå til valglokale 7. mai sammen med far for å stemme for første gang, sier hun.

Vincent Malopo (20) og Philip Malopo (43)

Far og sønn bor i Mandelay utenfor Cape Town. Begge er arbeidsløse.

– I 1994 da jeg stemte for første gang følte det bra. Jeg trodde vi hadde grunn til å stemme. I dag er landet fullt av korrupsjon og uærlighet. Jeg er ikke lenger interessert. Mitt håp er at vi kan få

en ny Mandela-aktig person som er bedre enn dagens president. Regjeringen må gi folk hus og jobbene som vi trenger. Jeg har ikke bestemt hvor jeg skal sette krysset på stemmeseddelen, sier Philip.

Vincent mener det er godt å bli født i et

fritt land.

– Problemet er at landet må gi oss unge noe å leve for i framtiden. Jeg kommer ikke til å stemme, fordi dette landet er full av korrupsjon. Jeg bor i et skur. Dersom de hadde gjort noe for meg, da hadde jeg stemt, sier han.

Malawi:

Barne- ekteskap hindrer utvikling

Utstrakt praksis med tvangsekteskap helt ned i 9-årsalderen hindrer utvikling i Malawi, hevder Human Rights Watch i ny rapport. Utenriksminister Børge Brende lover å legge press på landet for at de skal etterleve menneskerettskonvensjonene. **Av Espen Røst**

Myndighetene i Malawi må øke innsatsen for å få slutt på tvangs- og barneekteskap. Om det ikke tas grep, risikerer landet økt fattigdom, analfabetisme og fortsatt høy barne- og mødredødelighet, heter det i en fersk rapport fra Human Rights Watch (HRW).

Menneskerettsorganisasjonen mener Norge, som en vesentlig samarbeidspartner, bør og kan bidra.

Ny ekteskapslov

Ifølge offentlig statistikk, er halvparten av alle jenter i Malawi gift når de fyller 18 år. Noen er så unge som ni år når de tvangs giftes. Rapporten «I've Never Experienced Happiness: Child Marriage in Malawi» dokumenterer hvordan tidlig ekteskapsinngåelse hindrer jenter og unge kvinner fra å delta på alle områder i samfunnet. Den svært utbredte praksisen krenker rettigheter til helse og utdanning og øker faren for fysisk, psykisk og seksuell vold.

Malawis første kvinnelige president Joyce Banda, som tiltrådte i april 2012, bør offentlig støtte en ny ekteskapslov, heter det i rapporten fra HRW.

– Malawi må fastsette en minimums giftealder for å beskytte jenter mot overgrep, utnyttning og vold som resultat av barneekteskap, sier Agnes Odhiambo ved Human Rights Watch kontor i Nairobi til Bistandsaktuelt.

Hun mener Norge, som en stor bistandsgiver til Malawi, må legge press på landets myndigheter.

– Norge er en stor giver til Malawi, og også en av de viktigste giverne

som støtter arbeidet for å styrke kvinners rettigheter, sier Odhiambo. Hun fortsetter:

– I sitt politiske samarbeid med Malawi bør Norge oppfordre til gjennomføringen av en ny ekteskaps-, skilsmisse- og familielov. Å få på plass en slik lov er kritisk i for å sikre unge jenters rettigheter.

Odhiambo mener Norge bør fortsette å øke støtten til frivillige organisasjoner som overvåker og jobber mot kjønnsbasert vold og barneekteskap i landet, og samtidig oppmuntre landets myndigheter til å utvikle en helhetlig strategi for å stoppe problemet og de ringvirkningene det har på samfunnsutviklingen.

– Uten at dette blir tatt tak i, vil vi ikke kunne se reell utvikling i Malawi, understreker Odhiambo.

Droppet ut av skolen

HRW-rapporten er basert på dybdeintervjuer med 80 jenter og kvinner i seks distrikter i det sørlige og sentrale Malawi. Intervjuer ble også gjort av helsearbeidere, lærere, polititjenestemenn og religiøse ledere. Konklusjonen i rapporten er klar: Én av to jenter i Malawi vil være gift før fylte 18 år.

Jentene som ble intervjuet fortalte Human Rights Watch at de ble presset til å gifte seg med familiemedlemmer av økonomiske grunner, fordi de var blitt gravide, eller fordi de selv så ekteskapet som en måte å unnsnippe fattigdom.

– Jeg fikk en kjæreste som kunne passe på meg fordi foreldrene mine er fattige. Etter en stund sa han at jeg måtte ha sex med ham. Jeg ble gravid,

Agnes Odhiambo,
Human Rights
Watch.

Utenriksminister
Børge Brende

En 14 år gammel jente og hennes baby i en landsby i Mwanza-distriktet i Malawi. Hun giftet seg i september 2013, men ektemannen forlot henne etter kort tid. I bakgrunnen står hennes 15 år gamle søster som giftet seg da hun var tolv. Begge søstrene forteller at de giftet seg for å unnsnippe fattigdom. Ifølge Human Rights Watch hindrer barneekteskap utviklingen i Malawi. Foto: HRW

og min mor tvang meg til å gifte meg med ham, forteller Lucy P.

17-åringen droppet ut av skolen i 2011 og fortalte HRWs undersøkelsesteam at hun fikk penger av kjæresten for å droppe å bruke kondom under samleie.

– Jenter mangler makt til å forhandle om sikker sex med menn, de vet ikke om prevensjon og blir tvunget av sine foreldre til å ha sex for penger eller mat. Mange ender opp gravide og blir tvunget inn i ekteskapet av sine familier, mener HRWs Agnes Odhiambo.

Opptatt med husarbeid

Jentene Human Rights Watch snakket med fortalte at ekteskapsinngåelse avbrøt skolegangen, og også drømme om utdanning.

Mange menneskerettsorganisasjonen snakket med sa at de ikke kunne

gå tilbake til skolen etter ekteskapet fordi de ikke kunne betale skolepenger, manglet barnepass, utilgjengelighet av fleksible skoleprogrammer eller voksen-klasser, og behovet for å gjøre husarbeid. Andre sa at deres ektemenn eller svigerfamilie ikke tillot dem å fortsette på skolen etter ekteskapet.

Changamile F. droppet ut som 16-åring i hennes andre år på videregående skole:

– Jeg ønsker virkelig å gå tilbake til skolen, slik at jeg kan få en jobb og leve et bedre liv. Men jeg er veldig opptatt med husarbeid og min svigermor vil ikke at jeg skal begynne på skolen igjen.

Vold og trusler

I rapporten avdekker Human Rights Watch at barneekteskap utsetter jenter for kjønnsbasert vold og seksuelle

overgrep. Få jenter i Malawi vet at de har rett til å søke hjelp og beskyttelse mot vold. I tillegg er det store helsemessige utfordringer for jenter som føder så tidlig i livet. Organisasjonen oppfordrer landets myndigheter til å iverksette umiddelbare og langsiktige tiltak: Myndighetenes manglende vilje

« I sitt politiske samarbeid med Malawi bør Norge oppfordre til gjennomføringen av en ny ekteskaps-, skilsmisse- og familielov. Å få på plass en slik lov er kritisk for å sikre unge jenters rettigheter.»

Agnès Odhiambo

til å håndtere de vidtrekkende skadene av barneekteskap kan ha negative konsekvenser for Malawis fremtidige utvikling, mener Human Right Watch og poengterer at et stort bistandsland som Norge kan og bør bidra.

Utenriksminister Børge Brende er ikke uenig i at Norge kan spille en rolle:

– Jeg anerkjenner president Banda for at hun setter likestilling på dagsorden. Ifølge UNDP er Malawi et av de afrikanske landene som har hatt størst framgang når det gjelder likestilling, men det er fortsatt en lang vei å gå, sier Brende til Bistandsaktuelt.

Tydelig likstillingsperspektiv

– Norge har lenge hatt et tydelig likstillingsperspektiv i bistanden til Malawi. Vi prioriterer samarbeid om bekjempelse av vold mot kvinner og jenter, samt om seksuell og reproduktiv

helse og rettigheter (SRHR), sier Brende og trekker frem eksempler der kjønnsperspektiv er vesentlig i det norske utviklingssamarbeidet med Malawi:

- Norge er den viktigste giveren til helsesektoren
- I et norskstøttet prosjekt for tenåringsjenter, har andelen jenter som ikke fullfører skolen blitt redusert fra 51 til 23 prosent.
- Å holde jenter på skolen vil øke alderen på førstegangsfødende og redusere barneekteskap. Regjeringens satsing på utdanning vil også komme Malawis jenter til gode.

– Norge støtter organisasjoner som er engasjert i debatten om endringen av Malawis ekteskapslov. Er det aktuelt å legge ytterligere press på myndighetene i forhold til å få på plass en ny lov, med aldersgrense?

– Rapporten til HRW peker på at barna i Malawi trenger sterkere juridisk beskyttelse for å forhindre blant annet barneekteskap, og vi vil ta opp denne saken med myndighetene i ulike sammenhenger framover. Lover er landenes eget ansvar, men vi benytter dialogen med myndighetene i Malawi til å ta opp menneskerettsforpliktelser de har gjennom FNs resolusjoner og Handlingsplanen fra Beijing om likestilling. ■

Norsk bistand til Malawi

■ I 2013 ga Norge 631 millioner kroner i bistand til Malawi. Helse og økonomisk utvikling var viktige områder.

Økonomi

Vil selge mer kjøtt til Norge

– Vi skulle gjerne ha solgt mer til Norge. Det betyr ekstra inntekter og utvikling, sier fagforeningsmannen Njabula Dlamini i Swaziland.

Av Jan Speed, i Swaziland

Slakteriarbeiderne på Swazi Meat Industries (SMI) legger de beste kjøttbitene i påtrykte plastposer. De pakkes i konteineren som skal til Norge. Resten av kjøtt og bein havner på det lokale markedet. Tidligere i år kom konteiner nummer 100 med Swazi biffer til Norge. Slakteriet i det lille kongedømmet vil gjerne eksportere mer til Norge. Dagens tollfrie kvote er 500 tonn biff i året.

– Hver arbeider får 100 rand (60 kroner) i bonus for hver konteiner som går til Norge. Derfor skulle vi gjerne ha solgt mer. Prosjektet med Norge har også ført med seg mer opplæring, bedre kontroll og flere kvinner i staben, forteller fagforeningsstillsmannen, Njabula Dlamini.

Fordel

Der er han og administrerende direktør Jon Williams i Swaziland Meat Industries enige.

– De økte inntektene fra eksport til

Norge er en fordel både for bøndene, slakteriarbeiderne samt lokalsamfunnet. Hvorfor ikke importere mer fra Swaziland og gjøre noe godt? spør Williams. En andel av inntektene fra hver kilo biff som selges til Norge går til stiftelsen Embiveni Foundation. Stiftelsen har gjennom lokale partnere gitt datamaskiner til én barneskole, og pulter og bibliotek til en annen. I tillegg støtter de et 30-talls barn som har mistet sine foreldre til aids, og som selv er hiv-positive.

Fra og med 2009 fikk Swaziland Stortingets godkjenning til å eksportere 500 tonn storfe kjøtt årlig til Norge. Kjøtt- og fjørfibransjens Landsforbund (KLF) har investert en million kroner i slakteriet SMI og har med Norad-støtte bidratt med opplæring av både lokale småbønder og slakteriarbeiderne. Det gjør at slakteriet nå kan eksportere til det europeiske markedet.

Betaler godt

KLF betaler godt for det afrikanske kjøttet.

– Vi legger til grunn at det Swaziland selger til Norge ikke undergraver norske priser. Samtidig er det viktig for oss at merverdien i handelen skal tilfalle et fond i Swaziland, sier Bjørn-Ole Juul-Hansen i Kjøtt- og fjørfibransjens landsforening (KLF).

Han tror det er mulig å øke importkvoten fra Swaziland.

– Norsk produksjon av storfe kjøtt har et underskudd på 8–10 000 tonn i forhold til etterspørselen. En eventuell økning av kvoten fra Afrika vil ikke undergrave de norske produsentene. Men vi står heller ikke på barrikadene for å øke importen, sier Juul-Hansen.

Spørsmålet om økt tollfri eksport

Temdore Munro har satsset på kveg. Nå har hun rundt 20 dyr i innhegningen.

Foto: Jan Speed

til Norge er komplisert både i det norske politiske landskapet, i tollunionen i det sørlige Afrika (SACU) der landene er uenige seg i mellom, samtidig som det er utfordringer lokalt i Swaziland.

Williams ser gjerne at kvoten økes, men er opptatt av at dagens system ikke rokkes ved, dersom det erstattes med en mindre forutsigbar avtale.

«Kveg er ikke bare status, det er også god business.»

Temdore Munro, kvegbonde

– Selv om bare 10 prosent av vår produksjon går til eksport til Norge og EU-land, bidrar eksportverdien til å holde de generelle prisene på kveg oppe, sier han.

Handel og utvikling

Kveg har bestandig vært en viktig del av swazikulturen. Det er et tyvetalls store kommersielle kvegfarmere i landet. Men det meste av kyrne eies av de mange tusen småbøndene i landet. Alle storfamilier med selvrespekt på landsbygda har en kraal, en innhengning for kveg i nærheten av husene.

– Kveg er vår stolthet. De er vår bank, det vi fører videre til neste ge-

Kjøttimport

■ I 2012 ble 78 000 tonn storfe kjøtt produsert av norske bønder. Vi spiste 95 000 tonn. Med andre ord ble 17 000 tonn importert.

■ Det var i 1996 at Norge begynte å importere storfe kjøtt fra Namibia og Botswana. Disse landene kan eksportere rundt 3200 tonn til Norge.

■ I 2009 fikk Swaziland lov til å eksportere 500 tonn i året til Norge, også innenfor såkalte «indikative tak».

■ Det er landene selv som bestemmer hvem de selger til i Norge.

■ VEKST

5,2

prosent er den forventede økonomiske veksten i Afrika sør for Sahara i 2014, heter det i en prognose fra Verdensbanken.

■ MATPRISER

Matvarepriser steg i mars

Verdens matvarepriser steg markert i mars, melder FNs matvareorganisasjon FAO. Spenningen i Ukraina og dårlige værforhold for jordbruk i Brasil og USA bidro til prisøkningen. Alle matvaretyper unntatt meieriprodukter hadde prisstigning. På tross av økningen lå prisene fortsatt under nivået for mars 2013.

nerasjon. Det er få småbønder som ser det kommersielle potensialet i kvegdrift, sier Richard Dlamini, slakterisjefen på SMI.

Selv har han 17 dyr på hjemstedet som han holder i hevd for sine barn. Slakteriet forsøker å kommersialisere kvegdriften i landet, og dermed skape utvikling. De bidrar med råd og rentefrie lån til småbønder som vil satse på såkalte «feedlots» for å få de unge dyrene raskt opp i vekt. De er spesielt interessert i å få flere kvinner med.

En av disse er 31-årige Temdore Munro. Hun begynte med fem dyr, nå har hun rundt 20 om gangen i innhegningen.

– Jeg pleide å jobbe som regn-

skapsfører. Å sitte på et kontor er ikke noe for meg. Dette gir meg mer frihet. I begynnelsen var det vanskelig som kvinne. Swazimenn tror ikke vi kan noe om kveg. Det er deres tradisjonelle domene. Ved å ta tiden til hjelp har jeg bygget tillit, og nå selger mennene unge dyr direkte til meg, forteller hun.

Grytidlig på dagen må hun opp for å kjøpe dyrene når de er rundt 18 måneder. Med spesialfôr får dyrene riktig størrelse i løpet av en fire måneders tid. Da blir de solgt til slakteriet.

– Fordelen med slakteriet som har et eksportmarked er at jeg vet at jeg får omsetning for dyrene, sier Munro. ■

– Det er få småbønder som ser potensialet i kvegdrift, sier Richard Dlamini, slakterisjefen på SMI.

Cashew fra Mosambik skal bli merkevare i nordiske butikker. Foto: Asle Olav Rønning

Bønder skal cashe inn på cashew

5000 butikker i Norden skal selge cashewnøtter merket med «Mosambik». Lokale bønder får økt sikkerhet for salg og kan lettere investere i framtidig produksjon. **Av Asle Olav Rønning**

I BUTIKKER OVER HELE Norge og resten av Norden kan man nå få kjøpt små og store pakninger av cashewnøtter fra regionen Nampula i Mosambik. Dette er resultatet av et unikt samarbeid mellom lokale bønder, en lokal fabrikk, merkevaren Den lille Nøttefabrikken og organisasjonen Norges Vel.

For bøndene i Nampula, som er en region nord i landet, betyr avtalen at de med større trygghet kan investere i nye cashewtrær og øke produksjonen.

Foredles lokalt

De første stegene i foredlingen skjer på en lokal fabrikk. Det betyr at mer av verdiskapningen skjer i regionen. Nøttene har tidligere gått med båt til India eller Vietnam for foredling før salg på verdensmarkedet.

– Mosambik var tidligere en storprodusent av cashewnøtter, forteller seniorrådgiver Karsten Gjeffe i Norges Vel.

Men krig og andre faktorer gjorde at Mosambik havnet i bakleksa. I dag har landet kun noen få prosent av verdensproduksjonen. Det tar år fra planting til trærne blir produktive.

– Det har vært så mye usikkerhet at bøndene ikke har visst om de

kunne investere i beskjæring eller planting av trær. Det må vi endre, for cashew har en fantastisk framtid i det nordlige Mosambik, sier Gjeffe entusiastisk.

Viktig inntekt

Sammen med produksjon av peanøtter, sesam, bønner og soya gir cashew bøndene kjærkomne inntekter som kan spe på husholdningsbudsjettet. Cashew dyrkes på familieeide gårder og ikke på plantaser.

Den lille Nøttefabrikken har knyttet mange kontakter i Mosambik. Ifølge markeds- og utviklingsdirektør Anders Brynildsen har selskapet som mål å bygge sterke verdikjeder og tenke bærekraft i tett samarbeid med partnerne.

Skal plante

Norges Vels rammeavtale med Norrad har lagt grunnlaget for å gjøre prosjektet mulig. Lokal samarbeidspartner er det delvis bondeide selskapet IKURU. Om lag halvparten av de 20 000 bøndene som er tilknyttet IKURU har cashewtrær. For hver solgte pose med nøtter skal det settes av penger til et fond som skal finansiere treplanting og opplæring av bønder i regionen.

- Grasrotbaserte kvinnenettverk som KFUK kan bidra både gjennom å tilrettelegge for rapportering av vold og overgrep lokalt og gjennom å utdanne ungdom til alternativ konflikthåndtering. **Se nedenfor, s33.**

Meninger

Nærings- utvikling gir sosial utvikling

Økonomisk vekst er ikke en tilstrekkelig, men en nødvendig betingelse for utvikling. Økonomisk vekst er ingen garanti for at de fattige blir rikere, men det er umulig å få til en varig reduksjon i fattigdommen uten. Derfor er økonomisk vekst nødvendig, dersom fattige land skal oppnå velstand og sosial utvikling.

Av Kristin Clemet

For cirka 200 år siden var Norge like fattig som de fattigste utviklingslandene er i dag. Den økonomiske veksten vi har hatt siden, skyldes sterk produktivtetsvekst, som igjen skyldes at vi har fått stadig mer ut av ressursene, blant annet arbeidskraften. Det har vært mulig, fordi vi satset på arbeidsdeling og spesialisering, handel, kunnskap og teknologisk innovasjon. Vi skapte arbeid til stadig flere, blant annet fordi vi tiltrakk oss kapital og utenlandsinvesteringer. Vi ble en del av den åpne og moderne kapitalismen.

I det kapitalistiske systemet er det arbeidet, og stadig smartere måter å arbeide på, som skaper velstanden. Men det må også være tilgang på kapital, og det må finnes noen som er villige til å investere i arbeidsplasser og nye oppfinnelser, fordi de tror det vil lønne seg.

Mer å dele

Så lenge vi har økonomisk vekst, blir «kaken» som skal fordeles på befolkningen, større. Med unntak av noen perioder med økonomisk krise, har de rike landene i verden bakt en stadig større kake og blitt stadig rikere

de siste 200 årene. Det har også ført til en stadig bedre sosial utvikling – med færre fattige, lavere barnedødelighet, høyere levealder, bedre helse, flere velferdsgoder og økt likhet.

De landene som ikke har hatt økonomisk vekst, derimot, har forblitt fattige, og det er de vi i dag kaller «utviklingsland». De har blitt hengende fast i fattigdom.

Siden begynnelsen på 1950-tallet har verdens rike land brukt 2000 milliarder dollar på bistand til verdens fattige land. Norge alene har brukt 400 milliarder kroner og bruker fortsatt ca. 30 milliarder kroner årlig på bistand.

Bistand bidrar lite

Men har det hjulpet?

Det er dessverre lite som tyder på det, dersom målet er økonomisk vekst. I verste fall har bistanden bidratt til å hemme og forsinke veksten og holdt mange land nede i fattigdom. Når mange land i Afrika og Asia i dag har sterk økonomisk vekst, skyldes det i liten grad bistand.

Det betyr ikke at bistand ikke har noen positiv betydning. Mange bistandsprosjekter har hatt betydning der og da – for de menneskene

Illustrasjon: Niels Poulsen

som mottok bistanden. Mange enkeltprosjekter kan være vellykkede, selv om de ikke slår ut på et lands BNP. Dessuten er det ikke all bistand som er ment å fremme økonomisk vekst.

Men likevel: 60 års arbeid og en enorm ressursinnsats har ikke gitt de ønskede resultater når det gjelder fattigdomsbekjempelse og økonomisk vekst.

Trenger næringsutvikling

Årsaken til at det gikk slik, kommer godt frem i en brosjyre som den sven-

ske finansinstitusjonen Swedfund har utgitt. Den heter «Afrikas väg mot välfärd», men dreier seg utelukkende om Sveriges vei mot velferd – nettopp for å illustrere at det Afrika trenger nå, i bunn og grunn er det samme som Sverige og andre europeiske land trengte da de var fattige: De trenger arbeidsdeling, handel, konkurranse, innovasjoner, investeringer, arbeidsplasser og økonomisk vekst – eller sagt på en enklere måte: Et livskraftig privat næringsliv. Det underlige er imidlertid at det vi vet

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise

Erik Solheim

Kristin Clemet ■

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett NØDHJELP

Det humanitære skjoldet

Det er bekymringsverdig at FN uten noen motstand ønsker å bryte ned skillelinjen mellom humanitær og utviklingsbistand i Syria og landene rundt, skriver Ragnhild Marie Falkenberg Valstad og Lauritz Olavi Valvik Raustøl.

nett SØR-SUDAN

Å lete etter håp i asken

Å leve i spennet mellom det vi har sett og det livet vi har her hjemme er noe av det mest utfordrende jeg har opplevd, skriver Laurie MacGregor i Kirkens Nødhjelp.

nett UTDANNING

Privatskoler til besvær for utvikling?

Lena Hasle skriver om de negative sidene ved fremveksten av privatskoler i utviklingsland.

har virket for å utrydde fattigdom og skape økonomisk vekst i våre egne land, ikke har vært like sentralt når vi har arbeidet med å utrydde fattigdom og skape økonomisk vekst i

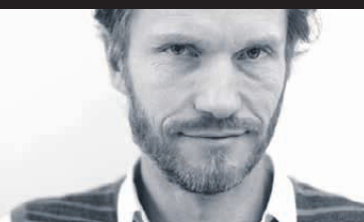
◀ I verste fall har bistanden bidratt til å hemme og forsinke veksten og holdt mange land nede i fattigdom. ▶▶

andre land.

Det er nå en økt forståelse i alle politiske partier for at næringsutvikling er viktig for sosial utvikling, og at investeringer i næringsvirksomhet kan gi god utviklingseffekt. En av de største truslene mot den positive utviklingen i Afrika nå, er sosial ulikhet, men den sosiale ulikheten kommer først og fremst av at det mangler arbeidsplasser. Det Afrika trenger nå, er derfor ikke stadig mer bistand – men lønnsomme, bærekraftige investeringer og økte handelsmuligheter. ■

I denne nye spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det leder av tankesmien Civita, Kristin Clemet.

Foto: Espen Røst

Simon Pahle

Debatt:

Fortsatt håp om kvinnenedeltakelse?

Av **Modi Enosa Mbaraza, Jackline Bage og Christine Joseph, Camilla Ravnsborg Aschjem**

BØRGE BRENDE omtaler krisen i Sør-Sudan i Dagsavisen 2. april. Vi kjenner oss i igjen i beskrivelsen av en katastrofe under utvikling. For to måneder siden fikk vi som del av en bred sivilsamfunnsbasert kvinneledasjon gleden av å møte Brende under forhandlingene i Addis Abeba. Du lyttet, og vi hørte av din respons at du ville omsette våre innspill til politikk. I ditt innlegg nevnes ikke kvinner.

Fred må, som du sier, bygges ned- enfra. Vår generalsekretær Nyaradzayi Gumbonzvanda som var sammen med oss, understreket hvordan unge kvinner kan skape varige endringer om de får beskyttelse, utdanning og reell mulighet for deltakelse. Kvinnenedeltakelse er et imperativ i fredsarbeid.

Kjære utenriksminister: Vi fortalte om hvordan kvinner lever sine liv midt i krigen. Om hvordan kvinner drives på flukt og om hvordan vi tar imot flyktninger hjemme hos oss. Kvinner deler familiens mat og klær og håper de fortsatt har noe å dele i dagene som kommer. Møtet gav oss håp. Vi opplevde en utenriksminister

som viste oppriktig interesse og lyttet. Vi fortalte om overgrep og vold, om behov for beskyttelse og bistand, men ikke minst forsøkte vi å formidle hvordan kvinner selv kan og vil bidra både til å forhandle fred, og til å bygge et land der freden kan vare. Grasrotbaserte kvinnettverk som KFUK kan bidra både gjennom å tilrettelegge for rapportering av vold og overgrep lokalt, og gjennom å utdanne ungdom til alternativ konfliktløsning og styrket demokratiforståelse.

I mange år jobbet menn i Sør-Sudan for fred. De lyktes og Sør-Sudan ble selvstendig. Men nå, når krigen bryter ut blant sørsudanere selv, finner de ikke veien ut av konflikt. Volden øker og alle rammes. Fra begge sider av konflikten drives mennesker på flukt. Hver eneste dag rekrutteres svært unge menn til kampene som soldater, uten trening i krig.

Er det fortsatt håp om at Norge, som del av Troikaen, sørger for at kvinner i sivilsamfunnet i Sør-Sudan får delta i fredsforhandlingene? ■

Modi Enosa Mbaraza, Jackline Bage og Christine Joseph, Sør-Sudan KFUK og Camilla Ravnsborg Aschjem, KFUK-KFUM Global.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

34 Intervjuet

– Uansvarlig idealisme i Afghanistan

Den «norske modellen» i Afghanistan, hvor man hadde et skarpt skille mellom sivile og militære aktører, fungerte ikke godt. Hvis Norge skal delta i flere operasjoner i utlandet bør koordineringen være langt bedre. Det mener forsker Gunhild Hoogensen Gjørsv. **Av Tor Aksel Bolle**

Gjørsv har i flere år forsket på forholdet mellom sivile og militære aktører i Afghanistan.

– Først: Det er et viktig prinsipp å beskytte det humanitære rommet, og jeg mener ikke at soldater skal drive med bistand. Samtidig mener jeg at det skarpe skillet mellom militær og sivil innsats, som Norge opererte med i Afghanistan, var lite tilpasset den komplekse virkeligheten på bakken, sier Hoogensen Gjørsv.

Hun er førsteamanuensis og forsker på Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Tromsø. Forskningsen har blant annet resultert i boka «Understanding Civil-Military Interaction – Lessons Learned From the Norwegian Model» som kom tidligere i år. I boka diskuterer Gjørsv fordeler og ulemper ved at Norge, i motsetning til mange andre land, valgte å ha et veldig skarpt skille mellom sin militære og sivile innsats.

Den rødgrønne regjeringen, med utenriksminister Jonas Gahr Støre i spissen, var hovedarkitektene bak den norske modellen i Faryab – med varm støtte fra hjelpeorganisasjonene og mellompartiene på Stortinget.

– Et stort problem med den norske modellen slik den utviklet seg i

provinsen Faryab, der Norge hadde et særlig ansvar fra 2005 til 2012, var at det i praksis var svært lite koordinering. Det var også mye forvirring blant de forskjellige sivile aktørene. Det ble etter hvert svært liten samhandling mellom norske militære og sivile aktører. Det lille samarbeidet som fantes var stort sett ad hoc-preget og personavhengig

Visste ikke

– *Hva slags problemer skapte det?*

– Mangelen på koordinering førte i stor grad til at sivile og militære aktører med samme oppdragsgiver – den norske staten – ikke visste hva «de andre» holdt på med. Jeg hørte om flere eksempler hvor militær aktivitet fra norske soldater skapte store problemer for norskfinansierte bistandsprosjekter.

– *Du kaller den norske modellen*

«Jeg opplever at en del aktører ikke ønsker å diskutere om «den norske modellen» i Afghanistan fungerte etter hensikten.»

for uansvarlig idealisme – hva mener du med det?

– Med det mener jeg at det skillet man fra norsk side opererte med – med sivile på den ene side og militære på den andre – forenklet en svært kompleks virkelighet på bakken i den «norske» provinsen Faryab. En slik modell gir kun ett svar uansett kontekst, og den skiller i for liten grad mellom ulike sivile aktører. Det førte jo blant annet til at norske soldater samarbeidet med USAID, men at de ikke ante hvor de norske og norskstøttede hjelpeorganisasjonene jobbet, eller hva de holdt på med.

– *Du mener det er viktig å skille mellom ulike sivile aktører?*

– Ja, definitivt. Og det fanges ikke opp når man skiller mellom «de sivile» på den ene siden og «de militære» på den andre. Jeg mener for eksempel det er forskjell på sivile organisasjoner som driver med nødhjelp, og de som driver med langsiktig utviklingsarbeid. Nødhjelp må være upartisk, mens for eksempel det å bygge skoler er dypt politisk i Afghanistan. Slik hjelp, som har politiske mål, bør koordineres med de militære som opererer i samme område. Samtidig må vi også være klar over at alle aktiviteter, til og med humanitære, har politiske konsekvenser i et så politisk spent kontekst. Det gjør koordinering enda mer nødvendig.

Olje og NGOer

– *Norge hadde et mye klarere skille mellom den sivile og den militære innsatsen enn de fleste andre vestlige land i Afghanistan. Hvorfor tror det du ble slik?*

– Det ble sagt til meg flere ganger da jeg forsket på dette at Norge har to store eksportartikler: Olje og NGOer (ikke-statlige organisasjoner, red. ann.). Mitt inntrykk er at norske humanitære organisasjoner har større innflytelse enn i mange andre land, og at de også hadde stor innflytelse på utformingen av det som ble «den norske modellen» i Afghanistan.

– *Provinsen Faryab, der Norge hadde stabiliseringsansvaret fram til 2012, er i dag svært urolig. Det blir stadig vanskeligere å drive hjelpearbeid der. Er det noen grunn til å tro at den omfattende norske innsatsen i Faryab kunne gitt bedre resultater med et tettere samarbeid mellom sivile og militære aktører?*

Forsker Gunhild Hoogensen Gjørsv mener det skarpe skillet Norge hadde mellom den sivile og militære innsatsen i Afghanistan ikke var tilpasset virkeligheten på bakken i det krigsherjede landet. Hun etterlyser en åpen debatt om svakhetene ved den norske modellen for innsatsen i Afghanistan.

Foto: Johanne Hoffart/Norges Fredslag

– Det er selvfølgelig veldig vanskelig å svare på. Den politiske situasjonen i Faryab er uhyre kompleks og konfliktene der har lange historiske røtter. Det jeg er opptatt av nå er at vi bør ha en åpen debatt om Norges innsats og om hva som kanskje kunne vært gjort annerledes og bedre. Jeg opplever at en del aktører ikke ønsker å diskutere om «den norske modellen» fungerte etter hensikten.

Debatt:

Skatt – filantropenes dilemma

Av Kristine Sævold

I ARTIKKELEN 'Filantropene kommer' i forrige Bistandsaktuelt kunne vi lese at filantropene stadig blir yngre, flere og mer ambisiøse. Nå vil de ikke lenger bare redusere symptomene, de vil også fjerne årsakene til fattigdom. Det er gledelig. Samtidig har en ny generasjon filantroper et åpenbart dilemma: skatt.

Det er blitt vanlig forretningspraksis at skatteadvokater hjelper multinasjonale selskaper og velstående private med kreativ skatteplanlegging – helt lovlig, men ofte ikke i henhold

til lovens intensjoner. Målet er å redusere den totale skattebelastningen gjennom 'juridisk shopping' i lavskatteland. Transnasjonale selskaper som Apple, Google, Facebook, Twitter og Starbucks har alle redusert sin skattebelastning til under 2,5 prosent. I forhold til at selskapsskatten i USA (selskapenes opphavsland) ligger på 35 prosent er dette særdeles god butikk.

Facebook-gründer Mark Zuckerberg og Microsofts grunnlegger Bill Gates framstår som forbilder for de nye unge filantropene, men som styreledere for sine selskaper illustrerer

Kristine Sævold er historiker med tilknytning til Chr. Michelsens Institutt (CMI) og Universitetet i Bergen.

de også hvordan skatteplanlegging i praksis tapper land for skatteinntekter. Facebook er for tiden ledende i

«Dersom Nexus ønsker å gripe fatt i årsaker til fattigdom med troverdighet, vil et avklart forhold til skatt for egen formue og investeringer være et godt sted å starte.»

internasjonal skatteplanlegging og er nede i 0,1 prosent skatt. Zuckerberg selv har ført opp en årsinntekt for fjoråret på kun en dollar. Microsoft ble i 2012 kalt inn til høring for det amerikanske senatet, fordi selskapet hadde redusert sin skatt til USA med 2,43 milliarder dollar gjennom skatteopplegg som involverte skatteparadisene Bermuda og Irland.

DENNE PRAKSISEN har vist seg å ramme verdens fattige særlig hardt. Gjennom rene papirøvelser skipes skattbart overskudd i praksis syste-

Frykter kritikk?

– Har du noen formening om hvorfor?

– Det blir gjetning, men muligens frykter de kritikk. I Nederland har man for eksempel hatt en langt mer kritisk debatt om nederlandske organisasjoners arbeid, noe som har resultert i reduserte bevilgninger. Men det er overhodet ikke noe mål for meg, jeg ønsker bare en åpen og ærlig diskusjon uten «hellige kyr».

– Norges forsvarsminister, Ine

Eriksen Søreide, har flere ganger kommet med kritikk av det skarpe skillet mellom sivile og militære aktører som Norge opererte med i Afghanistan. Synes du det er positivt?

– Ja, det synes jeg. Det er sannsynlig at Norge kommer til å være med på komplekse operasjoner i utlandet igjen og det er viktig at vi finner modeller som er tilpasset virkeligheten på bakken i den spesifikke konteksten man skal operere i. ■

matisk ut fra høyskatteland (for eksempel et utviklingsland) til lavskatteland (skatteparadiser). Zuckerberg og Gates bidrar til at skatteinntekter som potensielt kunne ha blitt brukt til utdannelse, helse og utbygging av infrastruktur – basert på lokale politiske beslutninger – forsvinner og bare delvis kommer tilbake i form av filantropi. Det er derfor et tankekors at finurlig skatteplanlegging har gitt Gates muligheten til å etablere tenketanker i Afrika, med det formål at afrikanere selv skal få definere egen utvikling.

Denne måneden får Norge sitt

første møtested for unge filantroper i nettverket Nexus. Det er rimelig å anta at en betydelig andel av deres samlede midler skriver seg fra kreativ skatteplanlegging – helt i tråd med vanlig forretningspraksis. Dersom Nexus ønsker å gripe fatt i årsaker til fattigdom med troverdighet, vil et avklart forhold til skatt for egen formue og investeringer være et godt sted å starte. I god filantropisk ånd burde man begynne med å diskutere skatt på neste styre- eller aksjonærmøte. ■

Les intervju med Nexus-leder side 36

Kommentar Eva Bratholm

Den vanlige manns parti

PLUTSELIG KOM noen opp og slo til mannen på talerstolen, rett i fjeset to ganger. Offeret var Arvind Kejriwal og åstedet var et valgmøte for noen dager siden i Indias hovedstad New Delhi.

Kejriwal leder Aam Admi-partiet og er nå sterkt engasjert i indisk valgkamp. Aam Admi betyr «den vanlige mann» og partiet er tuftet på tung og langvarig frustrasjon over korrupsjon i offentlig sektor. Aam Admi er et mye brukt uttrykk i India, særlig når man skal distansere seg fra dem med makt og innflytelse.

Det er sterke følelser rundt det nye partiet som utfordrer to etablerte politiske blokker. Rasende demonstranter har kastet egg og maling etter Kejriwals bil, men han fortsetter valgkampen.

ET VALG i India er ingen bagatell. 815 millioner mennesker skal avlegge stemme. Det kan med rette kalles verdens største politiske prosess. 11 millioner funksjonærer og 900 000 valglokaler. Valget går over fem uker i april og mai. 16. mai regner valgkommissjonen med å kunngjøre et resultat.

Det er fem år siden sist og mye har skjedd. Rett etter valget i 2009 hadde India en oppgangsperiode med rundt ti prosent økonomisk vekst i året og dertil hørende internasjonal oppmerksomhet fra resten verden. Nå ser bildet annerledes ut. Svekket vekst, utbredt fattigdom, sviktende turisme og gjengvoldtekter preger nyhetene som kommer fra India.

DET ER i dette farvannet statsministerkandidatene skal manøvrere – ironisk nok mener de alle

å representere den vanlige mann. Rahul Gandhi fra det sittende sentrum venstre-orienterte Kongresspartiet har deltatt lite i den politiske debatten, nettopp fordi han har villet vandre rundt i landsbyer, prate med folk og ta nattoget som andre vanlige menn. Han tilhører Gandhi-Nehru-dynastiet som har hatt makt i brorparten av årene siden frigjøringen fra britene.

Hans utfordrer, Narendra Modi fra det hindunasjonalistiske partiet BJP, er elsket og populær fordi han representerer den vanlige manns drøm om velstand og rikdom. Modi er statsminister i delstaten Gujarat, hvor alle piler peker oppover.

HVA BETYR så dette valget for Indias en milliard mennesker som må leve på rundt 15 kroner dagen? Trolig ikke så mye. Ulikheten i landet er grotesk. India har Asias største antall milliardærer og huser samtidig en tredel av verdens fattigste. Man kan se det helt tydelig i Mumbai, hvor Mukesh Ambamis høyhus med hengende haver rager bare noen kilometer fra slumområdene i Dharavi.

Fattigdomsbekjempelsen er innrettet på gammelmodig vis, med et sinnrikt system for rasjonering av korn og subsidier på drivstoff og parafin. Ingen tør endre på dette, i frykt for reaksjon fra velgerne.

I noen uker framover skal indiske velgere ta seg til valglokalene og avgi sin stemme, til partier som alle hevder å representere den jevne inder, – den vanlige mann. ■

En ambulerende handelsmann i Alwar, Rajasthan. Også i denne folkerike delstaten skal det i de kommende ukene arrangeres parlamentsvalg. Valg i India er verdens største arrangement, med 815 millioner stemmeberettigede. Foto: Eva Bratholm

36 Bakerst

Dhakas nye lidensskap

Av **Fabeha Monir**

BARE I forrige uke kjøpte to naboer og tre av mine unge venner seg nye sykler. Overalt i Dhaka kan man nå se syklene fylle opp parkeringsplassene. Selv om bangladeshere, spesielt fra arbeiderklassen, alltid har benyttet seg av sykkel, har hovedstaden i dette åttende mest folkerike landet i verden, hatt opp til sju millioner brukere av offentlige eller private motoriserte kjøretøy.

Men nå er vi vitne til et bytte av livsstil for mange Dhaka-beboere. Sykkelbølgen er definitivt over oss og mange jobbspennere ser nettopp på sykkel som nøkkelen ut av trafikorker og køer.

I LØPET AV det siste året har ungdom-

Sett fra SØR

Fabeha Monir er frilansjournalist og bor i Dhaka.

mens holdning til «det miljøvennlige transportmiddelet», sykkel, forandret seg. I praksis har denne holdningsendringen sammenfalt med forverringen av trafikksituasjonen for pendlerne. I et land hvor jenter blir utsatt for begjærlige blikk bare de går nedover gata, er det virkelig befriende å se kvinnelige syklist. Sykling har i det fattige Bangladesh vært forbeholdt arbeiderklassen og befolkningen på landsbygda, mens de velstående har kjørt egne biler og middelklassen har benyttet seg av buss og annen offentlig transport. Men i disse dager er det blitt mer og mer populært å iføre seg hjelm og solbriller og slenge seg på en sykkel i Dhakas travle gater. Kort sagt; sykling blir ikke lenger sett på som «de fattiges safari».

Ashik (21) og Pervaz (22) sykler sammen i Dhakas gater, slik mange andre unge også gjør. Foto: GMB Akash

Filantropiens fanebærere

En bølge av unge filantroper skyller over verden. Med Marie Louise Sunde når den Norges kyst når hun nå etablerer organisasjonen for filantroper under 40.

Av **Anne Håskoll-Haugen**

MARIE LOUISE SUNDE skulle bli ballettdanser og tilbrakte det meste av oppveksten på operaballettens danseskole. Men en skade gjorde at hun måtte bytte tåspiss-sko med en mer fotformvennlig variant for å kunne svinge seg rundt i sykehuskorridorene i stedet. 26 år gammel har hun snart fullført sitt første år som turnuslege på Drammen sykehus, skriver doktorgrad med et vanskelig medisinsk ord i tittelen, og har øynene festet på en fremtid som kirurg.

Men for Sunde er det ikke nok å lappe sammen mennesker. Hun har en plan for hvordan hun – sammen med de 2000 andre filantropene i Nexus – skal sy sammen verden på en bedre måte enn generasjonen før dem.

Om fisk og fiskestenger

På under tre år har Nexus fått over 2000 medlemmer i 70 land. De fleste representerer store familiebedrifter, men andre unge med påvirkningskraft er også velkomne. Mange kommer fra utviklingsland.

– Vi vil skape en verdensomspennende bevegelse av unge engasjerte som tenker utvikling på en mer helhetlig måte. Bistand og bedrifter må ha felles mål hvis vi skal skape god utvikling, sier Sunde, som ble inspirert til å starte Nexus norgesavdeling etter at hun deltok på en internasjonal samling i New York i fjor.

– Det lukter ungdommelig overmot?

– Kanskje det. Men mye av verdens kapital ligger i familiebedriftene. Vi er en ny generasjon som er i ferd med å overta, unge mennesker som vil – og er i en posisjon hvor vi kan få til endring. I Nexus inspirerer vi hverandre til å tenke sosialt ansvar fra første investerte krone.

Hun mener ideen om å tjene penger først, så gi bort litt av overskuddet til veldedighet etterpå, står for fall. De unge investorene forstår det ikke er bærekraftig.

– Et slagord sier det er bedre å gi fattige en fiskestang, enn en fisk. Men hvorfor ikke bistå han i å sette opp en fabrikk som produserer fiskestenger i stedet? Da gjør det ikke så mye når stangen knekker. Det innebærer at investor må være villig til å ta større risiko, men på lang sikt kan det bli mer lønnsomt.

Arvelig belastet

Sunde er nest eldst i søskenflokk på fire. Broren er bare to minutter eldre, men rett skal være rett. Barna har vokst opp mellom sommerhuset i Drøbak og hjemme i Oslo. Det var ikke plass til mye utenom balletten, men fiolin sto også på timeplanen. Den unge legen kan ikke tidfeste når hennes sosiale bevissthet våknet. Men at hun er arvelig belastet er sikkert:

HVEM?

Marie Louise Sunde, etablerer i april Nexus – en organisasjon for filantroper under 40 – i Oslo.

Moren, Ingrid Stange, har drevet med filantropi i over 30 år. For fem år siden grunnla hun Partnership for Change, med prosjekter i Sør-Sudan og Myanmar. Faren, Ole Jacob Sunde, er gründer og styreformann i Formuesforvaltning, som var blant de første i Norge med egen filantropiavdeling.

– Foreldrene mine er opptatt av at alle har ansvar og må bidra med det de kan, enten det er penger, kunnskap eller tid. For meg er det ikke noe alternativ ikke å engasjere meg sosialt, sier Sunde som, i tillegg til Nexus, er engasjert i Global Shapers, et nettverk av unge «som er eksepsjonelle i deres potensial, prestasjoner

og dedikasjon til å forandre sine lokalsamfunn». Gruppen er knyttet til World Economic Forum.

Ikke overraskende ble det en del

«Et slagord sier det er bedre å gi fattige en fiskestang, enn en fisk. Men hvorfor ikke bistå han i å sette opp en fabrikk som produserer fiskestenger i stedet?»

Marie Louise Sunde

For ett år siden pleide gründer og student Pervaz (22) alltid å ta busen. Men, som han sier: – Siden jeg kjøpte meg sykkel, har jeg kommet i god form og jeg bruker bare halvparten av tida jeg brukte før i trafikken. Og med et smil legger han til: – Da jeg begynte å sykle var jeg alene, nå har vennene mine også kastet seg på bølgen, så vi er nå en gruppe på ti.

Statistikken viser faktisk at sykler er involvert i færrest ulykker av alle transportmidler i Dhaka, mens motorsykler topper statistikken for de alvorligste ulykkene. Sykkelenes renessanse gjør at folk sparer enorme mengder med både tid og penger. Og ungdommen hilser denne utviklingen velkommen, samtidig som de bruker den sparte tida på Facebook og surfing på Internett. Etter mange år med frustrasjon over det dysfunksjonelle trafikken i Dhaka har mange nå omfavnet sykkelens som sitt daglige transportmiddel.

FØRSTEVÅLGET TIL sykkelkjøperne i Dhaka er Hero Ranger Max. Den indiskproduserte sykkel er fremdeles syklistenes favoritt fordi den er så solid og kan gå i det uendelige. Andrevalget er en eller annen kopi fra Atlas eller andre merker av den tradisjonelle, kinesiske Phoenix-sykkelen. For to år siden måtte de som ønsket seg en terrengsykkel eller en god landeveissykkel selv frakte den fra utlandet. Men så begynte butikken Lion Cycle i Bangsal, Dhaka å importere det amerikanske sykkelmerket Trek. Det ble en suksess, og førte til at butikker som G.S. Impex, Master Cycle og andre også begynte å importere kjente sykkelmerker, samtidig som de åpnet filialer i ulike deler av Dhaka.

Veiene i Dhaka føles ofte som en krigssone, men etter å ha blitt kjent med så mange entusiastiske syklistere vil også jeg gi sykkelens en sjanse. ■

Portrett

som har blitt operert. Jeg vil bygge kapasitet så det jeg gjør får langvarig effekt. Vi må dessuten passe oss for å tro det bare er utviklingsland som har behov for sosiale prosjekter. Det er mange oppgaver i Norge også: miljø, integrering og skole – det er mange felt hvor sosial innovasjon kan gjøre en stor forskjell.

Hun forteller at Nexus på mange måter er inspirert av hvordan kvinnebevegelsen klarte å mobilisere mange aktører til å kjempe for felles sak – nasjonalt og internasjonalt. Men feminist er en merkelapp hun ikke vil klistre på seg selv. Det betyr ikke at hun tror likestillingskampen er vunnet.

– Det tenker jeg på hver gang pasientene på sykehuset tar for gitt at jeg er sykepleier og spør om det er lenge til legen dukker opp. Likestilling og utvikling er arbeid som aldri tar slutt.

– Men for mange føles kanskje filantropi som en fjern og lukket verden?

– Filantropi betyr kjærlighet til mennesket, det er ikke mer mystisk enn det.

Vær utålmodig, menneske

Sunde er overbevist om at vi er inne i en tid med store endringer, at den nye generasjonen bringer andre verdier til torgs.

– Sosiale medier gjør at vi føler oss som del av et internasjonalt fellesskap fordi hendelser og mennesker kommer så nært. Vi ser at alt vi gjør påvirker hverandre, og at det er mulig å mobilisere. Antropologen Margaret Meads har sagt: Vær aldri i tvil om at en liten gruppe engasjerte mennesker kan forandre verden. De er faktisk de eneste som kan få det til. I Nexus vil vi vise at det er mulig.

– Det høres ut som om det blir travelt for deg fremover?

– Ja, det gjelder å ikke sitte stille, jeg er en utålmodig person.

– Det lønner seg vel å være utålmodig når man vil forandre verden?

– Nei, det er nettopp det jeg ikke tror er så lurt. ■

Les debattinnlegg side 34.

Marie Louise Sunde mener det ikke bare er utviklingsland som har behov for filantroper.

Foto: Anne Håskoll-Haugen

vaffelsalg til inntekt for Røde Kors sammen med søsknene da hun var liten.

Inspirert av kvinnebevegelsen

Nå er det verken tid til ballett, fiolin eller vaffelsalg, men operaforestilling klarer hun å snike inn mellom vakter og Nexus. Hun har aldri glemt operaen, men er likevel fornøyd med at det ble legefakken over danse-kostymet til slutt. Nå står besøk til morens prosjekter i Sør-Sudan og Myanmar, og jobb ute som kirurg, høyt på ønskelisten.

– Men jeg vil det skal være mer igjen etter meg enn noen mennesker

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hvor har TV-kanalen Al-Jazeera hovedsete?
- 3 Hva heter skuespilleren som vant Oscar for beste kvinnelige birolle i 2014?
- 4 Hvem er Oscar Pistorius?
- 5 Hvilket land er Afrikas største – i areal?
- 6 Hva het Ghana før?
- 7 Hva kalles ungdomsorganisasjonen til Redd Barna?

14 Hvilket land i Øst-Afrika har presidenten nylig undertegnet en lov som innebærer at homofile risikerer livsvarig fengsel?

15 Hvilken norsk hjelpeorganisasjon har flest ansatte?

16 Hvilken by ligger lengst øst – Kirkenes eller Kampala?

17 Det er to offisielle språk i Afghanistan – hvilke?

18 Carsten Jensen og Anders Sømme Hammer har skrevet bok som handler om det nye Afghanistan. Hva heter boka?

19 Har Filippinene større befolkning enn Tyskland?

20 Tenzin Gyatso er det egentlige navnet til en leder og hellig person. Hvem?

8 Hva heter den største øya i Afrika?

9 Og i Asia?

10 Når ble DR Kongo selvstendig?

11 Bistandsstatistikken for 2013 ble nylig offentliggjort – hvilket land fikk mest norsk bistand i fjor?

12 Når ble Fredskorpset opprettet?

13 Hva heter hovedstaden i Papua Ny-Guinea?

Ekspertnotter

1 Fem afrikanske land skal være med i fotball-VM til sommeren. Hvilke?

2 Hvor mange land fikk norsk bistand i 2013?

3 Hva heter hinduenes hellige skrifter?

SVAR: 1: Saif Kaita, verdensberømt musiker fra Mali. 2: Doha i Qatar. 3: Lupita Nyong'o. 4: Sørafrikansk idrettsutøver som er også sikret for drap på sin kjæreste. 5: Algerie. 6: Gullkysten. 7: PRESS. 8: Madagaskar. 9: Borneo. 10: 1960. 11: Brasil. 12: 1963. 13: Port Moresby, Uganda. 14: Uganda. 15: Fylktinghjelpen. 16: Kampala. 17: Pasho og Darl. 18: Alt dette kunne vært unngått. 19: Ja. 20: Dalai Lama

Ekspertnotter: 1: Kamerun, Eirenbenskytten, Nigeria, Algerie, Ghana

38 Bakerst

Bokanmeldelse:

Utviklingens motkrefter; korrupsjon og grabbing

Av Bjørn Johannessen

DET ER VIKTIG og bra at det med jevne mellomrom utgis bøker om korrupsjon og grabbing, det å grafse til seg. Den som nå foreligger; «*Corruption, Grabbing and Development*», opplever undertegnede som spennende og viktig. Boken er redigert av Tina Søreide og Aled Williams, som er tilknyttet henholdsvis Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen, og Christian Michelsens Institutt (CMI), samme sted.

Boken er inndelt i 16 kapitler, som hver for seg beskriver og drøfter forholdet mellom korrupsjon og/eller grabbing og utvikling på ulike samfunnsområder. De to redaktørene har fått med seg i alt 21 forfattere, hvorav om lag halvparten norske. Bidragsyterne kombinerer en teoretisk og/eller en praktisk tilnærming til stoffet, hvor verdien ikke minst ligger i at drøftelsene knytter an til nyere forskning, dels av forfatterne selv, dels utført av andre.

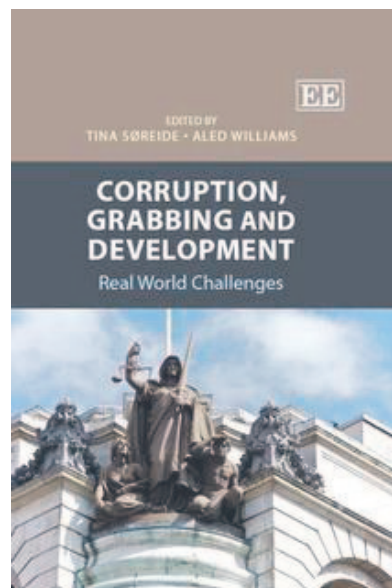
KORRUPSJON, GRABBING og utvikling drøftes i forhold til blant annet industriell virksomhet, havnevesenet,

bygg og anlegg, utdanning, rettspleie, jordfordeling, helse, transport, politiske valg, bankvirksomhet, bistand samt kursvirksomhet. Og det er et pent knippe land som inngår i analyser og drøftinger; Kenya, Malawi, Colombia, Spania, Bangladesh, Angola, Kina, Uganda, Afghanistan, Tanzania og Sub-Sahara.

NÅR EN BOK på 216 sider rommer 16 kapitler fordelt på fire bolker, pluss en bred innledning, er det lett å karakterisere boken som fragmentarisk og springende. Og noe rett er det i en slik betraktning, spørsmålet melder seg om boken ikke spenner for vidt. Dens brede eksemplifisering blir dens styrke, men også dens svakhet. Mange av de analyser og

«Enkelte av bidragsyterne makter å kaste lys over hendelser som ofte fremstår som dunkle»

Corruption, Grabbing And Development: Real World Challenges.
Red. Tina Søreide og Aled Williams.
Edward Elgar Publishing 2013.

drøftelser som presenteres får en knapp og ufullendt form. Man tar seg mange steder i å ønske mer utfyllende omtale, mer grundig analyse. Men redaktørens utgangspunkt synes klart, de pretenderer ikke å gi den komplette fremstilling innen de felter som omtales, de enkelte kapitler er deler av et mer helhetlig bilde

av korrupsjon og grabbing - oftest med negative følger for utvikling, direkte og indirekte. Hertil kommer at redaktørene i det innledende kapitlet binder tekstene sammen på en bra måte.

ENKELTE AV bidragsyterne makter å kaste lys over hendelser som ofte fremstår som dunkle. Dette gjelder blant annet Siri Gloppen som drøfter spenningsfeltet mellom korrupsjon og rettslig uavhengighet, og det gjelder Arne Strand i hans utlegning om hva som egentlig skjedde da Afghanistans største private bank, Kabul Bank, i 2011 ble skandalisert av deler av den afghanske eliten

Mange av betraktningene i boken er kjent for den som følger med i timen. Men det er viktig å få innblikk i korrupsjonens og grabbingens omfang og kompleksitet. Arbeidet med å skape bolverk mot en slik utvikling er vanskelig og krevende, men for rettsstater viktigere enn oppgaver flest. ■

Bokanmelder Bjørn Johannessen er ambassadør og mangeårig ansatt i i Norad og Utenriksdepartementet.

Bistandsaktuelt setter nye rekorder

2014 ser ut til å bli et rekordår for Bistandsaktuelt, året etter at fagbladet stakk av med den prestisjetunge Fagpresseprisen i konkurranse med en rekke andre fagblader.

I januar passerte bladets papirutgave 19 000 eksemplarer for første gang, en økning på 300 eksemplarer sammenlignet med samme måned året før.

– Jeg kan rapportere om en jevn økning fra utgave til utgave, forteller bladets abonnementsansvarlig Ba-Musa Ceesay.

Også nettutgaven øker antall lesere – enda raskere enn papirutgaven.

– I mars satte vi en absolutt leserekord da vi hadde

19 152 unike brukere innom nettsidene våre. Vi har gjort mye for å få mer fart på nettsidene det siste året, så da er det virkelig gøy å se at resultatene kommer, sier fungerende nettredaktør Hege Opseth.

Blant nettbrukerne i rekordmåneden mars hadde drøyt 7500 kommet inn på siden via Facebook. – Promotering av nettnyheter via sosiale medier blir stadig viktigere. Derfor gleder vi oss også over at vi det siste året har hatt en svært kraftig økning i følgere på Bistandsaktuelt's egen Facebook-side, sier Opseth.

Relativt mange lesere kommer også inn via mobiltelefon. I mars var det 5032 unike brukere som besøkt siden via mobil.

Sjekk ledige stillinger på **global.no**

global

PORTO

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

**BISTANDS-
AKTUELT**

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Jamshed Kazi er konstituert direktør for UNDPs Global Policy Centre-Oslo Governance Centre. Kazi har 17 års internasjonal erfaring innen demokratisk styresett, programledelse, likestilling og miljøpolitikk fra flere FN-organisasjoner, internasjonale organisasjoner og sivilt samfunn. Kazi arbeidet inntil nylig ved UNDPs hovedkvarter i New York som global leder av UNDPs program for styresett. Han har også jobbet ved UN Volunteers hovedkvarter i Bonn som programspesialist og assisterende leder for Asia og stillehavsområdet, Europa og Samveldet av uavhengige stater.

Tuva Raanes Bogsnes blir leder for medie- og kommunikasjonsseksjonen i NRC Flyktninghjelpen. Hun kommer fra stillingen som utenriks-sjef i TV 2. Tidligere har Raanes Bogsnes jobbet i Dagbladet, Klassekampen, KK, P4 og i ulike lokalradioer i Sør-Afrika. Raanes Bogsnes er utdannet journalist fra Høgskolen i Oslo. Hun har en master i Europeisk journalistikk fra Wales, samt lederutdanning fra BI. Raanes Bogsnes begynner i stillingen 1. august.

Kristin Halvorsen blir ny direktør ved CICERO – Senter for klimaforskning. Halvorsen er tidligere finansminister, kunnskapsminister og SV-leder.

Hege Kristin Ulvin (35) blir fra 1. august ny kommunikasjonsrådgiver i Kirkens Nødhjelp. Ulvin kommer fra stillingen som seniorrådgiver på kommunikasjon hos Forbrukerombudet, der hun har jobbet de siste seks årene. Ulvin har utdanning og bakgrunn som journalist og har en master i internasjonal politikk.

Michele Vecchi er ansatt som WASH-rådgiver ved Kirkens Nødhjelps hovedko-

– En skikkelig drittjobb

Gudrun Bertinussen har begynt i ny jobb som WASH-teamleder hos Kirkens Nødhjelp. Hun kommer fra jobben som Kirkens Nødhjelps regionale representant i Midtøsten og har tidligere jobbet for Norsk Folkehjelp og Afghanistankomiteen i Norge

– Gratulerer med ny jobb. Men hva i all verden gjør en WASH-teamleder?

– Jeg har ansvar for at Kirkens Nødhjelp øker volum og kvalitet i arbeidet med vann, sanitær og hygiene (WASH). Vi arbeider med WASH i 15 land i Afrika, Midtøsten og Asia. Vi forbereder oss på å rykke ut i katastrofer, som for eksempel etter tyfonen på Filippinene. WASH-teamet jeg leder består av WASH-ingeniører og humanitære rådgivere. Vi jobber sammen med WASH-personell ved KNs feltkontorer, gjennomfører kartlegginger av humanitære behov, arrangerer opplæring for beredskapsgruppen vår, jobber med logistikk, utstyr, og utsendelse av personell, og med WASH-koordinering internasjonalt.

– Dette er et viktig tema?

– Mer enn 780 mill mennesker har ennå ikke tilgang til trygt vann. Men det som verre er, er at 2,5 milliarder ikke har tilgang til gode sanitærforhold. Det fører til at et barn dør hver 20 sekund. Så ja – dette er viktig.

– Du har jobbet mye ute i verden. Litt kjedelig å sitte bak en pult i Oslo?

– Du kunne heller spurt om dette er en «drittjobb», for da kunne jeg stolt svart ja. Som du skjønner er vi veldig opptatt av sanitærforhold. Det har vi mye gøy med. Vi har folk her med bildearkiv med hundrevis av forskjellige toaletter fra rundt om i verden. Så ingen kjedelige dager.

nor. Vecchi har mer enn 10 års erfaring med WASH i afrikanske land og har de siste årene jobbet som WASH manager i den demokratiske republikken Kongo for Kirkens Nødhjelp.

Tor Valla er ansatt som WASH-rådgiver ved Kirkens Nødhjelps hovedkontor. Tor

Valla er i permisjon fra sin stilling som VA ingeniør i Oslo Kommune. Valla har vært med i Kirkens Nødhjelps beredskapsgruppe siden 1999 med erfaring fra katastroferespons i en lang rekke land, inkl Irak, Kosovo, Tunis, Libanon, Syria og Filippinene.

Åshild Skare er ansatt som WASH-rådgiver ved Kirkens Nødhjelps hovedkontor. Skare har tidligere jobbet som konsulent/rådgivende ingeniør i Asplan Viak og Multi-consult, og har vært del av KNs

beredskapsgruppe siden 2011 med oppdrag i Tsjad og Angola. Hun har en mastergrad i vann- og miljøteknikk fra UMB.

Kristofer Stålhammar er ansatt som WASH-rådgiver ved Kirkens

Nødhjelps hovedkontor. Stålhammar kom fra konsulentstilling i Rambøll, og har erfaring fra oppdrag for KNs beredskapsgruppe. Stålhammar er utdannet sivilingeniør i miljøteknikk ved Lund Tekniske Høyskole, med spesialisering innen VA-teknikk og vannressurshåndtering.

Renata Marie Ellingsen er ansatt som humanitær rådgiver i Kirkens Nødhjelp

med fokus på behovsanalyser og humanitær programutvikling. Hun har ti års erfaring fra arbeid i Kirkens Nødhjelp, og har arbeidet med OSCE i Kosovo og

UNAIDS i Ukraina. Ellingsen har PhD i internasjonale relasjoner.

Linda Nordby er ansatt som humanitær rådgiver i Kirkens Nødhjelp. Hun har jobbet 6 år i Kirkens Nødhjelp med erfaring fra blant annet Liberia, Palestina og Filippinene. Hun har tidligere jobbet hos FN-sambandet og som praktikant i UNRIC. Nordby har mastergrad i internasjonale relasjoner fra London School of Economics.

Sigbjørn Kiserud er ansatt som kommunikasjonsrådgiver (vikar) i Digni.

Kiserud er utdannet innen statsvitenskap og politisk kommunikasjon. Han har jobbet som reporter i samfunnsavdelingen i Vårt Land fra 2011 fram til nå.

Wegger Chr. Strømmen er utnevnt til utenriksråd i Utenriksdepartementet

(UD). Strømmen (f. 1959) begynte i UD i 1984 og har tidligere vært ambassadør i Washington og ved FN-delegasjon i Genève. Han har vært nestleder ved FN-delegasjonen i New York og tjenestegjort i Tel Aviv. Strømmen har vært politisk direktør i UD siden august 2013. Strømmen var statssekretær i UD fra 1999 til 2000 (Bondevik I-regjeringen). Han tiltrer stillingen sommeren 2014.

Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) har fått nytt styre. Ny styreleder er **Kate Hansen Bundt**. Hun er til daglig generalsekretær i Den norske Atlanterhavskomiteé. Øvrige styremedlemmer er: **Målfrid Braut-Hegghammer** (Institutt for forsvarsstudier), **Espen Barth Eide** (World Economic Forum), **Alf Håkon Hoel** (Havforskningsinstituttet), **Katja Franko Aas** (Institutt for kriminologi), **Geir Ulfstein** (Institutt for offentlig rett), og **Gunhild Hoegensen Gjerv** (Universitetet i Tromsø). Styret, som er utnevnt av Kunnskapsdepartementet, vil fungere i en periode på fire år frem til utgangen av 2017.

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Asle Olav Rønning
asle.o.ronning@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
annehhaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)
23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr 1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no
Abonnementet er gratis.

Utgiver:

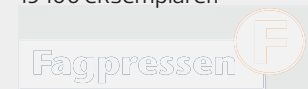
Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 8. april 2014

Opplag denne utgaven:

19100 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.
23. mai 2014

Gjør som **4542** andre:

Følg oss og <lik> oss på Facebook

BISTANDSAKTUELT

The Samaritans handler om organisasjonen Aid for Aid, en NGO i Kenya som gjør det meste galt. Bildet viser staben, som også er hovedpersonene i serien. FOTO: XEINIUM

Kenya ler av bistandsbransjen

En ny kenyansk komiserie sender en satirisk ørefik til det internasjonale NGO-miljøet som forsøker å redde Afrika. **Av Jeppe Hedegaard**

Fra et kontor i Nairobi arbeider en multinasjonal gjeng av selvgode og håpløst inkompetente medarbeidere i ikke-statlige organisasjoner, med en ambisiøs plan om å redde Afrika. De omgir seg med trendy buzzwords og uforståelige bistands-fraser. Men det blir raskt klart at idealistene ikke utretter noe som helst, og de er svært langt fra å kunne redde det afrikanske kontinentet.

Slik er plottet i Kenyas første mockumentary - eller liksomdokumentar - «The Samaritans», Samaritanene. Serien har satt seg fore å latterlig-

«Professorene mener denne serien kan hjelpe studentene til å fokusere. De er nødt til at ha en mer realistisk idé om hvordan det er å reise ut.»

gjøre de mange internasjonale frivillige organisasjonene som holder til i Kenyas hovedstad Nairobi.

Rundt 4.000 internasjonale ikke-statlige organisasjoner, NGOer, har i dag kontorer i Nairobi. De mange kenyanerne som arbeider for organisasjonene har begynt å fortelle komiske historier om sine internasjonale arbeidsplasser.

Virkeligheten er merkelig

Manusforfatter Hussein Kurji og den nye komiseriens instruktør Salim Keshavjee hadde selv hørt mange besynderlige historier om NGOene før de en dag bestemte seg for å skrive ned historiene og gjøre dem til handlingen i en komiserie.

Serien starter med at landdirektøren for NGOen i serien har fått sparken, etter at det er kommet fram at han har skutt et neshorn. Hussein Kurji har funnet historien i den virkelige NGO-verdenen: Den amerikanske dyrevernmorganisasjonen One More Generation fikk i fjor sterk kritikk for å sende vinneren

av en veldedighetsauksjon til Namibia for å skyte et truet neshorn.

– NGOene er et eksempel på at virkeligheten kan være mer merkelig enn fiksjonen. Det har vi oppdaget underveis, sier Hussein Kurji.

– Vi kjenner en Scott

De satiriske NGO-historiene blir fortalt gjennom den fiktive organisasjonen Aid for Aid, nødhjelp for nødhjelp, med en stab av sterkt karikerte NGO-medarbeidere.

Hos Aid for Aid møter vi den selvtilfredse amerikanske landdirektøren Scott, som til tross for begrenset internasjonal erfaring taler nyfrelst om å redde kontinentet Afrika. Vi møter også en konstant oppstemt økonomidirektør, inderen Malik, som ikke har den fjerneste forståelse for tall. Og så er det den kenyanske visedirektøren Martha, som skiller seg ut fra sine kolleger ved faktisk å vite noe om nødhjelp.

Allerede før komiserien hadde premiere fikk seriens trailer NGO-ansatte verden over til å le av sine karikerte kolleger i Nairobi.

– En person som arbeider for en NGO i Afghanistan, skrev til oss og sa: «Vi har riktig nok ikke en Scott hos oss, men NGOen som har kontor ved siden av oss, de har en Scott,»

Instruktør Salim Keshavjee

Ordforklaring:

NGO
Ikke-statlig bistandsorganisasjon. (non-governmental organization).

forteller Hussein Kurji.

Foreløpig er det kun laget to fulle episoder, men Kirji og hans kollegaer håper at sosiale medier kan bidra til å skaffe penger til flere episoder.

Studenter skal lære av satiren

Landkoordinator Paul Mbole i Kirkens Nødhjelps Kenya-avdeling, som stort sett bare har kenyanske ansatte, kan imidlertid ikke kjenne igjen bildet serien tegner av NGOene.

– Serien har elementer av sannhet. Men jeg blir bekymret når de dårlige eksemplene framstilles som hverdagshendelser. Det er ikke en rettferdig presentasjon av NGOene, sier Paul Mbole, som selv er kenyaner.

Men Hussein Kurji og Salim Keshavjee ønsker å fortelle om NGOenes skyggesider for bidra til å endre måten noen av de internasjonale NGO-ansatte arbeider på. Noe tyder på at de kan lykkes. I det siste har de to kenyanske satirikerne fått henvendelser fra professorer i utviklingsstudier ved anerkjente universiteter som Oxford, Princeton og Harvard. De spør alle om de kan få bruke den kenyanske komiserien til å vise studentene hvordan bistandsarbeid ikke skal drives.

– Mange studenter har en glamorøse idé om å reise til Afrika og redde kontinentet. Professorene mener denne serien kan hjelpe studentene til å fokusere. De er nødt til at ha en mer realistisk idé om hvordan det er å reise ut, sier Salim Keshavjee. ■

Du kan se klipp og reklame for serien blant annet på Youtube.

The Samaritans

■ Komiserie laget som en liksomdokumentar om bistandsbransjen i Kenya.